

Moja Rijeka

Priručnik za zavičajnu nastavu u
riječkim osnovnim školama

Moja Rijeka

Priručnik za zavičajnu nastavu u riječkim osnovnim školama

Moja Rijeka

Priručnik za zavičajnu nastavu u riječkim osnovnim školama

Drugo dopunjeno izdanje

i web-stranice

Dodatne informacije dostupne na
mrežnim stanicama:

[http://www.rijeka.hr/e-pub/MojaRijeka_FlashWeb/
MojaRijeka_FlashWeb/index.html](http://www.rijeka.hr/e-pub/MojaRijeka_FlashWeb/MojaRijeka_FlashWeb/index.html)

CIP zapis dostupan u računalnom
katalogu Sveučilišne knjižnice Rijeka pod brojem 130221057

ISBN 978-953-7466-30-5

Izdavač: Grad Rijeka

Za izdavača: mr. sc. Vojko Obersnel

Urednica: Sanda Sušanj

Tematski tekstovi: mr. sc. Velid Đekić

Metodički tekstovi: prof. dr. sc. Karol Visinko

Lektura i korektura: Gordana Ožbolt

Ilustracije: Ivan Mišković

Grafički dizajn i prijelom: Ivan Vranjić mag. art

Fotografije: Dean Miculinić (osim na stranicama 9, 20, 24, 30, 31, 32,
34, 37, 38, 42-43, 49, 61, 62, 65, 67, 68. Ivan Vranjić i na
stranici 8. Ivica Nikolac)

Rijeka, 2013.

Grad Rijeka

Predgovor

Poštovani učenici, roditelji i učitelji,

koliko zaista znate o svojem gradu? Znate li da je sve do Korza nekad bilo more? Što biste odgovorili da vas pitaju koji je tradicionalni riječki nakit ili koji su najstariji spomenici u našem gradu?

Zanima li vas kakav će grad Rijeka biti? Kakav biste vi željeli da bude? Na što ste ponosni kada kažete „moja Rijeka“? Što za vas znači biti Riječanka ili Riječanin?

Razgovarajući s našim sugrađanima, posebno s našim mladima, shvatio sam da o našem gradu možda i ne znamo dovoljno. I zato sam, razmišljajući o tome što bih želio napraviti za moju Rijeku, u svoje planove stavio i pokretanje edukativnog programa koji će vam

pružiti mogućnost da svoj grad bolje upoznate, da s njime živite, da ga osjećate i čuvate s ljubavlju prema svemu onome što ga čini posebnim, drukčijim i jedinstvenim. I zato mi je dragو što upravo listate prve stranice priručnika *Moja Rijeka* koji će vas povesti u avanturu otkrivanja naše Rijeke. Jedino tako, znanjem i ljubavlju, možemo graditi identitet ovoga grada, s ponosom i zadovoljstvom što dijelimo njegovu povijest i budućnost.

Bit će mi dragо ako ovaj priručnik potakne vašu znatiželju. Zahvaljujem svima koji su osmisili i ostvarili ovaj projekt koji će, nadam se, uskoro zaživjeti u svim riječkim osnovnim školama.

Želim vam puno zanimljivih i edukativnih sati druženja s *Mojom Rijekom!*

Vojko Obersnel, gradonačelnik

Sadržaj

1.	Ime grada	8	18. Glavni lukobran	42
2.	Gradski toranj	10	19. Grad stuba	44
3.	Stara vrata	12	20. Lujzijana	46
4.	Trsatska gradina	14	21. Junakinja Karolina	48
5.	Morčić	16	22. Svjetionik na Mlaki	50
6.	Baltazar-grad	18	23. Željeznički kolodvor	52
7.	Adamićevi svjedoci	20	24. Tvornica čokolade	54
8.	Mrtvi kanal	22	25. Prva nogometna utakmica	56
9.	Mlikarice	24	26. Sportovi na moru	58
10.	Glavna tržnica	26	27. Graditelji brodova	60
11.	Riječke plaže	28	28. Pokretne slike u Rijeci	62
12.	Prirodoslovni muzej i Park Nikole Hosta	30	29. Spasilački prsluk s Titanica	64
13.	Ivana Brlić-Mažuranić u Rijeci	32	30. Hartera	66
14.	Gradska knjižnica Rijeka	34	31. Auto-moto staza na Preluku	68
15.	Stalna izložba glagoljice	36	32. Učka	70
16.	Mlinovi na Rječini	38	33. Astronomski centar	72
17.	Rafinerija šećera	40	Literatura	74

Rijeka uz rijeku

Kao i svaki grad na jadranskoj obali, i Rijeka je svoj način života velikim dijelom vezala uz more. Usprkos tomu, nije se nazvala po moru, nego po kopnenoj tekućoj vodi.

Prvi stanovnici naselja iz kojega će izrasti današnja Rijeka živjeli su uz rijeku Rječinu. Na cijelom području nalazi se mnogo izvora i vodotoka, ali je Rječina najveći vodotok i nudi obilje pitke vode. U kanjonu Rječine posebno je snažan izvor Zvir. Taj izvor nikada ne presuši, puneći korito Rječine vodom i za najvrelijega ljeta, čak i kada presuši sam izvor Rječine, koji se također naziva Zvir. Izvor je od ušća udaljen 18 kilometara, a nalazi se na Grobničini, kraj mjesta Kukuljani.

Za naselje prvih Riječana govorilo se da se nalazi „kraj rijeke“, pa se počelo skraćeno nazivati Rijeka. Ime grada zabilježeno je prvi put početkom 13. stoljeća u čakavskom obliku Rika. U kasnijim dokumentima to se ime pojavljuje u prijevodima na latinski (*Flumen*) i talijanski (*Fiume*).

Za razliku od Rječine, koju vidimo, brojne gradske izvore, potoke i potočiće ne vidimo jer

Istražujemo

Odakle voda u riječkim slavinama?

Kakvu vodu piju Riječani?

Na mrežnim stranicama pročitajmo o: vodoopskrbi u Rijeci, kakvoći vode iz riječkog vodovoda, izvoru Zvir u Rijeci.

“*Rika j' beli grad
Mej dvima gorama,
Ona j' ograjena
Hladnima vodama.
(narodna)*”

teku ispod grada. To su Lešnjak, Žudinka, Beli Kamik, Brajda, Andrejšćica, Mlaka, Potok i ostali. Nekoć su tekli površinom, ali ih je grad, šireći se, usmjerio u uredene tokove i nadsvodio pa su se iznad njih mogle izgraditi ulice, zgrade i trgovi.

Na mjestima gdje teku ti potoci, gradile su se fontane i javna perila, na kojima su žene prale rublje. Perila su se nalazila npr. na Školjiću, Belom Kamiku i Brajdi. Danas ih više nema, ali ima desetak fontana.

Riječanima izvor Zvir u kanjonu Rječine služi za vlastitu opskrbu vodom i na njemu su podigli snažnu crpnu postaju. Njegova je voda vrlo kvalitetna.

O važnosti vode za Rijeku govorи i gradska grb. U njemu je prikazan dvoglavi carski orao s nogom na posudi iz koje istječe voda. Na starom je grbu i natpis *Indeficienter*, što na latinskom jeziku znači *Nepresušno*.

Usmena književnost

Potražite narodnu pjesmu *Rika j' beli grad*. Možda znate i njezinu uglazbljenu inačicu.

Svjetski dan voda (22. ožujka)

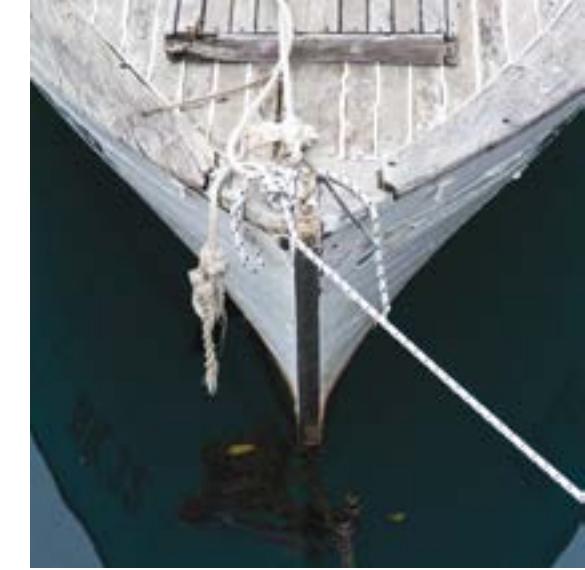
môžemo obilježiti na različite načine.

Predlažemo:

- posjet Vodocrpilištu Zvir u Rijeci
- izlet na izvor Rječine.

Slušamo i pjevamo

Na nosaču zvuka *Ovo je Rijeka!* nalaze se skladbe različitih glazbenih izričaja i stilova. Među njima je i himna Rijeke. Poslušajte neke od skladbi. Vjerojatno uz neke skladbe znate i zapjevati.

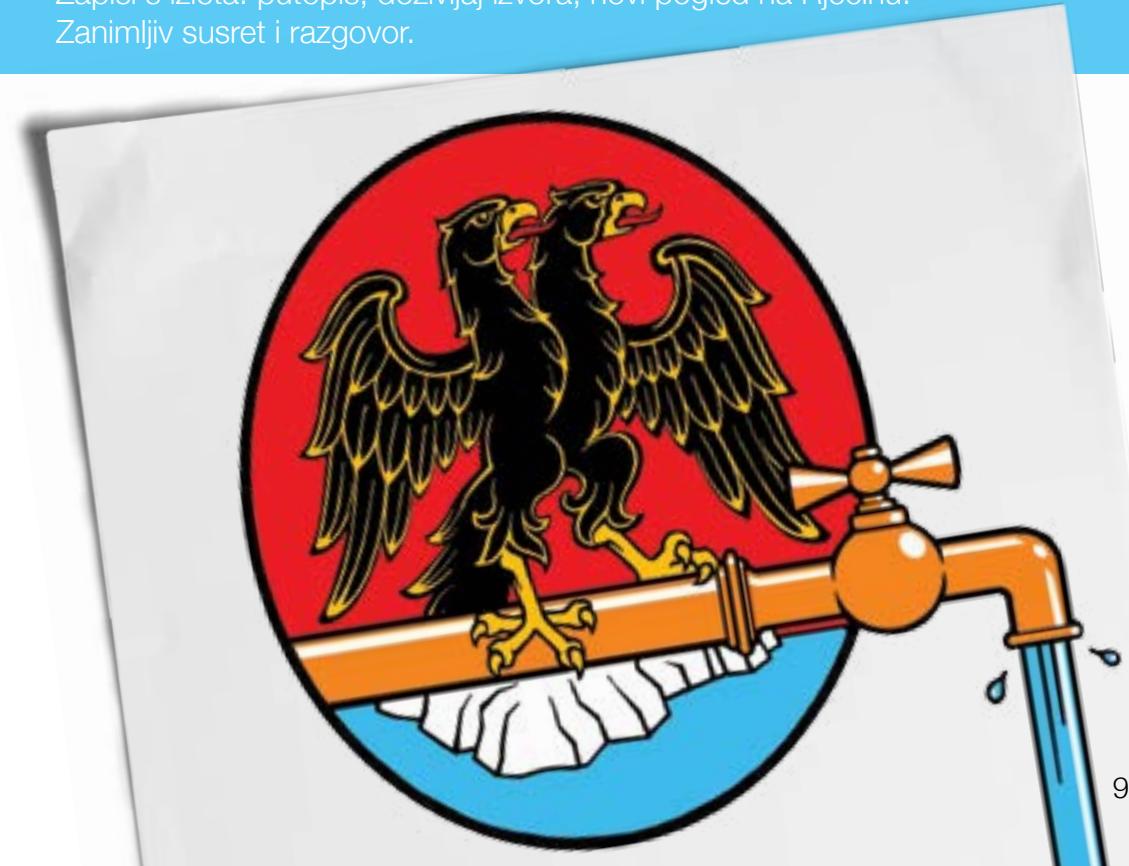
Pišemo

potaknuti motivima iz priče o imenu grada:

- Setnja uz Rječinu u gradu: promatramo i zapisujemo: glagole kretanja za tok rijeke Rječine; opisne pridjeve – opis Rječine (subjektivno i objektivno opisivanje rijeke).
- Što mi pripovijeda Rječina (o svom putu od izvora do ušća).
- Fontana nekad i danas (usporedba neke od riječkih fontana s fontanom na staroj fotografiji).

potaknuti sadržajima posjeta Vodocrpilištu Zvir i izleta na izvor Rječine:

- Vijest o posjetu ili izletu.
- Zapisi s izleta: putopis; doživljaj izvora; novi pogled na Rječinu.
- Zanimljiv susret i razgovor.

Vrata od mora

Srednjovjekovna Rijeka bila je okružena bedemima da bi se zaštitila od napadača. Uz bedeme je iskopan opkop i napunjen vodom. Život Riječana većinom se odvijao unutar zaštićenog prostora grada-tvrđave. Morski žal ispred grada bio je prostor za manji dio aktivnosti, poput gradnje brodova. U grad je mogao ući samo onaj kojemu su to Riječani dopustili. Za to su služila dobro nadzirana mjesta. Jedno od njih nazivalo se Vrata od mora, ispred kojih se nalazio bojni most. Na tom je mjestu bio moguć ulaz u grad i izlaz iz grada prema morskoj obali.

Vrata od mora su sve do 16. stoljeća bila visoka poput ostalih dijelova gradskog bedema. Krajem stoljeća dobivaju oblik tornja s četvrtastim krovom i satom. Riječani zato u 17. stoljeću počinju neko vrijeme upotrebljavati izraz Satni toranj. On 1784. toranj dobiva satove na sve četiri strane. Satovi će s vremenom biti zamjenjivani, a najduže se zadržao sat iz 1873. godine. Riječanima nije

Istražujemo

Gradske tornjeve u Rijeci nekad i danas:

Fotografije Gradskega tornja nekad i danas.

Promotrimo fotografije. Usporedimo.

Na mrežnim stranicama pretražimo:

- galerije fotografija Gradskega tornja
- videozapis silaska spiralnim stubištem iz Gradskega tornja.

Pomorski i povjesni muzej Hrvatskoga primorja u Rijeci objavio je bogato ilustriranu poučnu knjižicu *Gradska tornja*. U njoj ćemo zasigurno pronaći i mnogo zanimljivosti o tom simbolu grada Rijeke.

“
Na sunce se kućice griju.
Na turne urice biju.
(Drago Gervais, iz pjesme
Pod Učkun) ”

smetalo što se zimi (zbog hladnoće) skupljao, a ljeti (zbog vrućine) širio, pa nije pokazivao najtočnije vrijeme. Zadržali su ga na tornju sve do 1996. godine. Tada je dijelom rekonstruiran i ne pokreće se više ručnim navijanjem, nego električki.

Kada Rijeka ostavi srednji vijek iza sebe, ulaz u grad bit će trajno otvoren. Vrata su iz podnožja Gradskega tornja maknuta 1775., a lokot odnesen na čuvanje u Gradske muzej. Nestaju i voden opkop i most. Četvrtasti krov na vrhu tornja zamjenjen je kupolom.

Tornj je već od 1680. ukrašen gradskim grbom. Taj grb dodijelio je Rijeci 1659. car Leopold I. Riječani su zato stavili na tornj, iznad ulaza, na najvidljivije mjesto, njegovo poprsje. Uz njega je i poprsje cara Karla VI. koji je grad 1719. proglašio slobodnom lukom, što je Riječanima znatno olakšalo trgovinu od koje su mnogi živjeli.

Bilješka iz likovnih umjetnosti

Gradske tornjeve u Rijeci nekad i danas:

Fotografije Gradskega tornja nekad i danas.

Promotrimo fotografije. Usporedimo.

Na mrežnim stranicama pretražimo:

- galerije fotografija Gradskega tornja
- videozapis silaska spiralnim stubištem iz Gradskega tornja.

Pišemo

potaknuti pročitanim zanimljivostima o Gradskom tornju:

- Što smo saznali o promjenama na Gradskom tornju tijekom stoljeća (objektivno iznošenje događaja)?
- Dogodovštine koje Gradska tornja pripovijeda o životu ovoga grada (stvaranje priče).

potaknuti fotografijama i videozapismima:

- Stari Gradska tornja.
- Život pod Gradskim tornjem.
- Dok Gradska tornja otkucava...
- U Gradske tornju.

Uđite kod rimskog zapovjednika

Stara vrata najstariji su arhitektonski spomenik Rijeke. Izgradili su ga u antičko doba Rimljani pa ga mnogi nazivaju i Rimskim lukom.

Taj monumentalni kameni luk podignut je u četvrtom stoljeću. Učinjeno je to bez žbuke koja bi povezivala kamen. Pogled na njega ulijevao je u kasnijim stoljećima Riječanima strahopštovanje, potičuće legende. Jedna od njih kaže da su luk stvorile *strije* (vještice) samo za jednu noć. Riječanin Claudio Marburg je 1700. zabilježio: „Luk je čudovišan jer стоји *trinaest stoljeća uspravan bez željeza i žbuke.*“ Luk toliko dugo traje jer su Rimljani bili izvanredni graditelji. Kada su došli na područje današnje Rijeke, tu je već postojalo naselje Tarsatica. Rimljani su osnovali vojni logor koji je preuzeo ime postojećeg naselja. Zbog upada barbarских plemena s istoka na njihov teritorij, krenuli su graditi dug obrambeni zid s utvrdama. Protezao se od Tarsatice, preko današnje Kozale i Velog Vrha, prema kopnenoj

Istražujemo

Rimski tragovi u srcu Rijeke:

- Šetnja Starim gradom.
- Radovi učenika novinarske družine Osnovne škole Nikole Tesle o podnim mozaicima kod Kosog tornja (arhiv učeničkoga školskog lista Na Rečine).

*Luk je čudovišan jer стоји
trinaest stoljeća uspravan
bez željeza i žbuke.
(Claudio Marburg, 1700.)*

unutrašnjosti. Ostaci zida još su vidljivi, npr. na Kalvariji.

Zapovjedno sjedište rimskih jedinica nazivalo se principij. Principij se nalazio na mjestu gdje je danas središte riječkog Staroga grada. Imao je četvrtasti oblik, sa stranicama dužine 45 metara koje su činili obrambeni zidovi. Stara vrata zapravo su južni ulaz u principij. Na ulazu je dan i noć stajala naoružana straža.

Kameni luk nije jedini ostatak zapovjednog sjedišta. U blizini se vide kamene ploče kojima je bilo pokriveno unutarnje dvorište. U istom je prostoru bio hram posvećen rimskim bogovima. Tu su i ostaci vanjskih zidova principija.

U širem krugu oko Starih vrata može se prepoznati još rimskih tragova. Današnja Užarska ulica slijedi liniju glavne antičke ulice, *decumanusa*. Uz nju su pronađeni rimski podni mozaici. Na kraju ulice su u rimsko doba bile terme, kupalište s topлом vodom.

Pišemo

potaknuti motivima iz priče o Starim vratima:

Podno Starih vrata: promatramo i opisujemo Rimski luk.

- Zanimljiv susret i razgovor.
 - Sastavite priču o Starim vratima.
- Prijedlozi za priče:
- Pojava Starih vrata u našem gradu.
 - Jedne večeri Stara su vrata oživjela.
 - Stara vrata i mladi Riječani.

Utvrda iznad grada

Dogled na Rijeku s Trsata i s njegove gradine jedan je od najljepših u gradu. Tijekom mnogih stoljeća i jedan od najvažnijih. Visok, lako branjiv položaj privukao je 1225. hrvatske feudalce Frankopane koji su tu podigli vojnu utvrdu. Ime Trsat prvi je put zabilježeno u Vinodolskom zakoniku 1228. godine. Trsat se u njemu spominje kao jedan od devet gradova u vlasti kneza Leonarda Frankopana. Zbog sigurnosti, u utvrdi su se neko vrijeme čuvale dragocjenosti iz obližnjeg samostana. U rukama Frankopana Trsat je ostao do 15. stoljeća.

Povećanjem opasnosti od napada, novi vlasnici utvrdu su dodatno osnažili. Kada je 1750. potres teško oštećeće, ostaje napuštena. Nakon što se dijelom pretvorila u ruševinu, 1826. kupio ju je grof Laval Nugent, austrijski vojskovođa. Nugent obnavlja veći dio kaštela, da bi u njemu uredio svoje posljedne počivalište. Trsat tako postaje osobni mauzolej. Nugentovo preuređenje prvi je restauratorski

{ Visoko iznad kanjona Rječine .. }

zahvat na nekoj srednjovjekovnoj utvrdi u Hrvatskoj.

Usred kaštela, Nugent je izgradio manji hram. Hto je biti u njemu pokopan sa suprugom, u dva mramorna sarkofaga. Kao vojskovođa koji se istaknuo u bitkama, hram je nazvao *Mir junaka*. Za njega je naručio vlastito poprsje te poprsja supruge i kćeri. Izradio ih je Antonio Canova, jedan od vodećih europskih skulptora. Poznati austrijski skulptor Anton Dominik Fernkorn izradio je 1863. i 1864. dva baziliska koji su postavljeni ispred hrama.

Nugent je na Trsat donio i golemo umjetničko blago što ga je skupio širom Europe. Sastojalo se od arheološke zbirke, mnoštva vaza iz stare Grčke, petnaestak većih skulptura, više od 200 vrijednih slika.

Poslije Nugentove smrti te su umjetnine rasprodane, a kaštel je iznova počeo propadati. Jedan od baziliska uništen je 1919. godine.

Grad Rijeka je obnovom 1960. još jednom vratio kaštel u život pa je to danas Riječanima omiljeno mjesto posjeta.

mauzolej – monumentalna grobnica

restaurirati (restauratorski zahvat) – obnavljanje spomenika i umjetničkih djela

bazilisk – mitska životinja, spoj zmije, pijetla i zmaja

Mjesto kulturnih događanja

Od 2006. godine, svakoga se ljeta na Trsatskoj gradini organizira kulturno-zabavna manifestacija *Ljeto na Gradini*. U prostoru toga vrijednoga kulturnog spomenika održavaju se koncerti, kazališne predstave, filmske projekcije, likovne izložbe, književne večeri...

- Obavijestite se o programu ovogodišnjeg *Ljeta na Gradini*.

Pišemo

potaknuti doživljajima prigodom posjeta Trsatskoj gradini:

- Šetnja Trsatom – dolazak na Trsatsku gradinu – pogled s kule na Rijeku.
- Susret sa zmajem pred hramom Mir junaka. Prijedlozi za pisano izražavanje: opis baziliska; priča Zmaja s Trsata; razgovor s oživljenim Zmajem s Trsata; dramatizacija (igra sa Zmajem s Trsata).

potaknuti istraživanjem sadržaja kulturne i javne djelatnosti:

- Vijesti o pripremama za novo Ljeto na Gradini.
- Susreti učenika-literata u prostoru Trsatske gradine: Trsat i Rijeka u našoj literarnoj riječi.

Istražujemo Trsat u priči

O Trsatskoj gradini, osim u povjesnim knjigama i pravnim dokumentima, čitamo u slikovnicama i zbirkama priča. U školskoj knjižnici potražite slikovnice i zbirke priča u kojima nalazimo i neke od priča o motivima Trsata i Trsatske gradine. Neka vam u tome pomogne i literatura navedena na kraju ovoga udžbenika.

Na primjeru odabrane priče istražite što je u priči stvarno, a što nestvarno.

Tamnoputi Riječanin

Morčić je tradicionalni riječki nakit, prepoznatljiv po maloj crnačkoj glavi s turbanom. Riječki zlatari proizvode ga najvjerojatnije od 17. stoljeća.

Isprva je mahom imao oblik jednostavnih, pučkih naušnica od zlata ili srebra, djelomično presvučenih crnim emajlom po glavi i trupu. Razlikovale su se dvije vrste pučkih morčića. Jedan je imao turban bijele boje sa zlatnim vrpcama i točkama pa je prozvan *turco*. Drugi je nosio bijelu krunu od perja i nazvan je *indiano*. U 19. stoljeću pojavio se nakit s morčićem za imućnije građane. Dogodilo se to nakon što je riječki zlatar Giovanni Corossacz dobio 1845. narudžbu da izradi nakit za austrijsku caricu Mariju-Annu. On je lik morčića stavio na ukrasnu iglu, narukvicu, broš i privjesak za ogrlicu. Njegov primjer slijedili su ostali gradski zlatari, proizvodeći raskošan nakit u raznim oblicima. Još jednu novost u izradi morčića unio je 1878. zlatar Agostino Gigante. Njegov nakit s velikim brojem morčića u

Istražujemo

- Potražite legendu iz 16. stoljeća o morčiću.
- Morčić se nosi kao nakit u obliku naušnica, privjesaka, prstenja, narukvica, broševa. Proučite na mrežnim stranicama fotografije toga izvornoga hrvatskog nakita koji je jedno od prepoznatljivih obilježja Rijeke i riječkoga okružja.
- Lik morčića susrećemo na Riječkome karnevalu.
- Među riječkim grafitima nalazimo i lik morčića. Potražite ga u gradu.

Morčić je zaštitni znak Riječkoga karnevala.

nizovima rado su kupovali i u europskim prijestolnicama.

Kada su i zašto Riječani prihvatali morčića kao nakit? Predaja kaže da se morčić pojавio u 16. stoljeću, u doba turskog osvajanja naših krajeva. Turci su se utaborili na Grobničkom polju i zaprijetili Rijeci. Na molitve građana, s neba je na neprijatelja počelo padati kamenje i uništilo ga. O porazu Turaka svjedočili su njihovi razbacani turbani. Riječanke su tada počele nositi nakit koji je podsjećao na taj prizor.

Predaja govori i o nošenju morčića kao amajlje koja štiti od neprijatelja i zlih sila. Naušnice s morčićem često su nosili ribari i pomorci, uvijek izloženi opasnostima na moru. S vremenom se pojavila i priča kako su pomorci nosili naušnicu da bi je mogli unovčiti u slučaju iznenadne potrebe. Riječani danas nose morčiće kao simbol pripadnosti svome gradu.

Slušamo i pjevamo

Više od petnaest godina u Rijeci djeluje Dječji zbor *Morčići*. Poslušajte pjesme s njihova nosača zvuka *Rijeko, grade, ja sam tvoje dijete*.

Pišemo, crtamo, stvaramo

potaknuti motivima iz priče o morčiću te fotografijama, kostimima i ilustracijama:

- Crtamo lik morčića.
- Maskiramo se u morčića.
- Zamišljamo susret sa živim morčićem.
- Legendu o morčiću pripovijedamo u prvoj osobi.
- Opisujemo morčića.
- Stvaramo priču u kojoj je središnji lik morčić.

Neobičan profesor u neobičnom gradu

Animirani lik profesora Baltazara jedan je od najpoznatijih filmskih likova nastalih u Hrvatskoj i vole ga djeca na raznim stranama svijeta. Njegov je idejni začetnik i glavni autor Zlatko Grgić. Zamisao o nizu priča posvećenih dobrodošnom i luckastom profesoru podržala je filmska kuća *Jadran film*. Grgić je 59 epizoda, nastalih od 1967. do 1971., snimio u suradnji s grupom autora.

Jedan od ključnih među njima je Zlatko Bourek koji je bio zadužen za likovno stvaranje grada iz mašte u kojem živi Baltazar. Neobičan profesor trebao je neobičan grad.

Bourek kaže kako mu je kao model za takav grad najvećim dijelom poslužila Rijeka: „Ja sam tada već mnogo puta boravio u Rijeci i ona me uvijek nanovo oduševljavala kao vrlo uredan, ‘cifran’ građanski grad, s tom svojom širokom i dugačkom centralnom ulicom, na čijim se stranama nalaze te velike, lijepе, starinske

cifran – s mnogo ukrasa

nadrealističan izgled – izgled toliko neobičan kao da potječe iz snova

“Grad Rijeka je baš odgovarao za našu ideju o Baltazar-gradu.”
(Zlatko Bourek)“

zgrade, s lukom koja je odmah pored i na čijem se kraju susreće veliku željeznu brodinu. Sve to Rijeci daje pomalo nadrealističan izgled koji nam je baš odgovarao za našu ideju o Baltazar-gradu.“

Bourek se sjeća kako je od riječke industrije živjelo mnogo radnika. Radili su vjerujući u bolji život. „To je bilo savršeno za Baltazara – lik kojem smo u zadatku stavili da rješava probleme ‘malih’ ljudi.“ Boureku je bila poticajna i riječka ribarnica, puna građana i vreve. More u luci poslužilo je kao polazište za epizodu o alpinistu koji se zaljubio u more.

I samim se Riječanima zna učiniti da žive u neobičnom gradu. Goleme teretne lučke dizalice tu su protegnule „vratove“ iznad stambenih zgrada. Teške željezničke kompozicije tutnje uz lijepa pročelja palača. Građevine čija arhitektura podsjeća na unutrašnjost kontinenta, zasjele su na morsku obalu. Dio zgrada oko hotela *Kontinental*, i sam hotel, uzdižu se nakriviljeno. Kao da razgovaraju nagnute jedna prema drugoj kako bi se bolje čule.

Istražujemo

U čemu je sličnost Baltazar-grada i Rijeke?

Promatrajte grad s kojeg vidikovca. Potom pogledajte animirani film. Usporedite i zaključite.

U tekstu ove cjeline zapažamo kontraste: lučke dizalice i stambene zgrade, željezničke kompozicije i lijepa pročelja palača. Prošetajte gradom pa i vi pribilježite suprotnosti na koje nailazite.

Film

Poznati su vam animirani filmovi u kojima je glavni lik profesor Baltazar. Pogledajte film u kojemu susrećemo alpinistu koji se zaljubio u more. U tekstu se spominje *Jadran film*. Pretražite internetske stranice o toj ustanovi.

Pišemo

potaknuti motivima iz priče o Baltazaru i Rijeci:

- Grad Rijeka – Baltazar-grad: sličnosti i razlike.
- Vreva u gradu (doživljaj grada svim osjetilima).
- Suprotnost koja me u gradu smeta – Suprotnost koja me u gradu očarava.
- Suprotnost koja me u gradu zabrinjava.
- Stvaramo priču: Za što biste u gradu Rijeci zamolili za pomoć profesora Baltazara?

Osramoćeni lažljivci

Udvořištu Muzeja grada Rijeke nalaze se kamene skulpture nazvane Adamićevi svjedoci. Riječ je o nizu od 13 skulptura koje prikazuju glave nekadašnjih riječkih građana. Nisu se oduvijek nalazile na tomu mjestu. U 18. stoljeću bile su postavljene na Fiumari, ispred kuće nekadašnjega riječkog trgovca i posjednika Simeona Adamića. Adamić se obogatio tako silno da je među građanima neko vrijeme kružila priča kako ima svoga patuljka Malika koji mu pomaže u odvažnim poslovnim pothvatima.

Adamić je imao jedan od posjeda u Martinšćici. Na posjedu se nalazila kapela sv. Martina, prema kojoj je zaljev dobio naziv. Kada su u kapeli 1787. izvodili građevinske radove, Adamićevi radnici pronašli su malo arheološko nalazište. Uvijek prateći što radi Adamić, građanima se razbuktala mašta pa je počela kružiti priča kako je otkrio zakopano blago. Štoviše, da je vlastima prijavio samo dio pronađenog blaga, a

*“Man` se laži kao žive vatre da te jednom ne sprži i zatre.
(narodna poslovica) ”*

Istražujemo

Saznajte o arheološkim nalazištima u bližoj okolini Rijeke.

Posjetite mjesto u gradu na kojem se nalazila kuća trgovca Simeona Adamića. Obidite dvorište ispred Muzeja grada Rijeke i dobro promotrite kamene skulpture o kojima ste pročitali u priči.

Na temelju promatranja vodite bilješke pomoću kojih ćete poslije opisati odabrani kip.

Osvrti, komentari, rasprave

Je li Adamić dobro postupio? Osvrnite se na priču, komentirajte ju.

Naša razmišljanja o:

- lažnom svjedočenju
- istini i neistini u društvu
- borbi za pravo na istinu.

Svjetski dan slobode medija, 3. svibnja

Pišemo

potaknuti motivima iz priče o Adamićevim svjedocima:

- članak o životu Simeona Adamića u Rijeci
- problemski članak o lažnom svjedočanstvu
- raspravu o uzvraćenom udarcu (motivi: kazna, oprost, sramoćenje, duševna bol).

potaknuti pričama o Maliku te susretom s portretima ispred Muzeja grada Rijeke:

- Na temelju promatranja skulptura zamišljamo stvarni vanjski izgled dame s visokom frizurom, časnika, elegantnoga gospodina, kočijaša, služavke i stare dadilje. Uz svaki portret povezujemo moguće osobine (ponašanje i postupke, govor i razmišljanje). Zamišljamo susret i razgovor s odabranim likom.
- Malik, kako ga zamišljamo. Malik u našoj školi: kome bi, u čemu i kako pomogao; koga bi (ne)ugodno iznenadio.

Književnost

Saznajte više o liku patuljka Malika. Potražite u školskoj knjižnici ili u Dječjoj knjižnici *Stibor* tekstove o Maliku. Neka vam u tome pomogne knjižničar.

Na Trsatskoj se gradini održava *Malik fest – Festival mitova i legendi Istre i Kvarnera*. Saznajte više o tom festivalu. Možda vas privuče neki od dijelova njegova programa.

Kako je Rječina napisala slovo delta

Rječina je gradu donosila i donosi mnogo dobroga. Iz nje su Riječani dobivali pitku vodu, snagu za pokretanje mlinova za žito i pilana te energiju za rad električne centrale. Ušće Rječine korišteno je kao prva gradska luka. No Rječina je katkad donosila i nevolje. U doba velikih kiša znala je nabujati toliko da se izljevala iz svoga prirodnog korita.

Poplava koja se dogodila 1852. izazvala je dotad nezabilježenu štetu gradu i građanima. Zbog prodora vode morala je prekinuti rad Tvornica papira. Jedan od mostova preko Rječine bio je uništen. Obalni zidovi riječnog korita bili su u gradu porušeni sve do ušća, a voda je prodrla u prizemlja okolnih zgrada.

Da se takve prirodne katastrofe ubuduće ne bi događale, Rječinu se odlučilo staviti pod kontrolu. Plan je predvidio skretanje završnog dijela Rječine istočnije od dotadašnjeg korita. Novo korito trebalo je biti veće i uređenije od starog. Kopano je tri godine, od 1852. do 1855. Njime je Rječina dobila i novo ušće, na Brajdici. Staro korito nazvano je Mrvi kanal. Trokutasti prostor između novog i nekadašnjeg

delta – četvrto slovo grčkog alfabetu Δ

bitva – stupić na palubi broda ili na obali, služi za privezivanje

*Voda Rečina јkunfin
mej Kastafšinun i mej
Gromiščinun. Ona јdo pasane-
ga (svjetskoga) rata bila i kunfin
mej Rekun i Sušakon. Za raton
je na Rečine storen lepi veli
most ki je zavavek potrl kunfin
ki je delil našu Reku na dva
grada.*

(Ivo Jardas, u Zborniku za narodni život i običaje)

korita dobio je naziv Delta, prema starome grčkom slovu.

Mrvi kanal očišćen je od riječnih nanosa pa je mogao primiti i veće brodove. Njegove su obale uredno obzidane, a na njima postavljene kamene bitve. Postavljena su i dva okretna mosta koja su mogla propustiti brodove u Mrvi kanal. Veliki jedrenjaci tu su uplovljivali sve do Drugoga svjetskog rata, a željezni brodovi i manje brodice i nakon toga. Brodice su često služile kao pokretne tržnice. Otočani s kvarnerskih otoka i iz Dalmacije njima su dopremali i na njima prodavali vino, ulje, povrće i voće.

Danas je Mrvi kanal privezište za brojne čamce, a njegove obale ugodno šetalište.

Istražujemo

Pronađite fotografije i nazive raznih plovila (plovnih objekata):

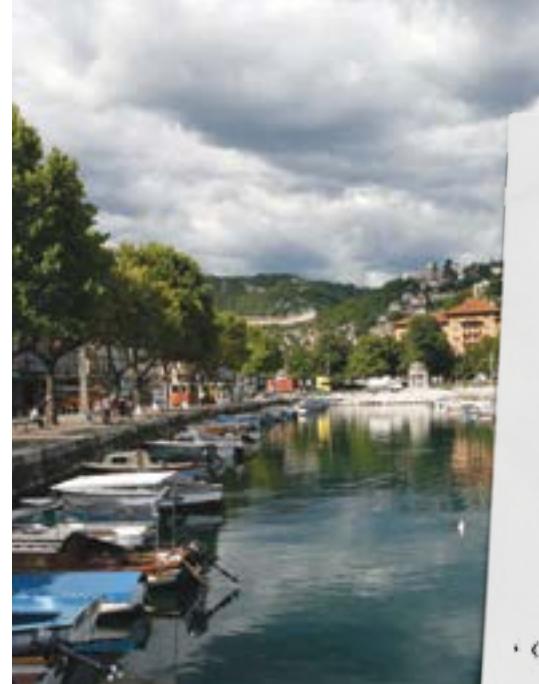
- *brodica* je manji brod za kraću obalnu plovidbu
- *jedrenjak* je veći brod na jedra, s dva ili tri jarbola
- *čamac*, brod, svjećarica, lađa...

Pronađite fotografije nekadašnjih starih plovila na Mrvom kanalu. Osobito će vam biti zanimljiva stara fotografija pokretne tržnice.

Podîte na Mrvi kanal i istražite koja su plovila privezana.

Zasigurno ćete susresti i kojeg od vlasnika. Razgovorajte s njim. Možda saznate koju zanimljivost.

Možete li doći do zračne snimke Mrvoga kanala, Delte i Rječine, bit će vam jasnija usporedba s grčkim slovom i nazivom jednog od većih gradskih parkirališta.

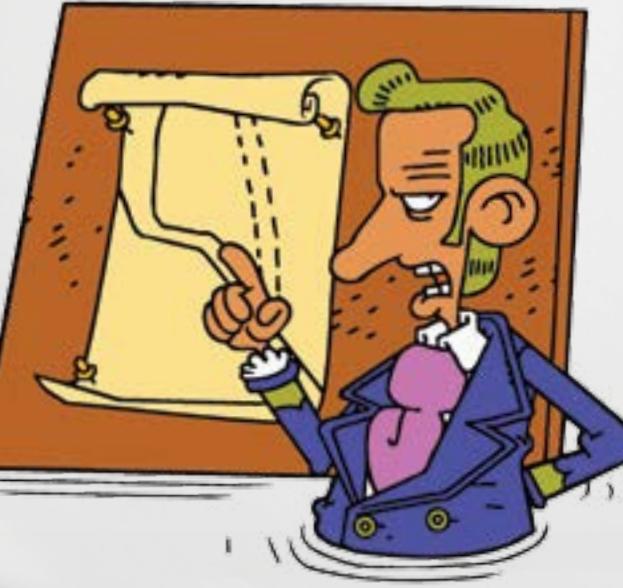
Osobite svečanosti

Saznajte o obilježavanju:

Dana grada Rijeke, 15. lipnja

Dana pobjede nad fašizmom, 9. svibnja

Pročitajte članak na mrežnim stranicama *Barke oživjele Mrvi kanal* i saznajte o nizu aktivnosti kojima su se Riječani vratili u prošlost, ali i oživjeli današnji Mrvi kanal (primjerice putem radionice mornarskih vještina, likovne i nautičke radionice).

Pišemo

potaknuti motivima iz priče o Mrvom kanalu:

- Opis odabranoga plovila (neposredno promatranje).
- Bili smo na Brajdici.
- Mostovi na Rječini i Mrvom kanalu.
- Pokretne tržnice sa starih fotografija.

potaknuti šetnjom uz Mrvi kanal i Rječinu:

- Što mogu vidjeti šećući uokolo Mrvog kanala (opis prostora, zapažanje pojedinosti, objektivni i subjektivni opisi).
- Problemski članak ili komentar: Parkiralište Delta – dobro i loše našega grada.
- Doživljaj boja i zvukova Rječine.
- Zanimljiv susret i razgovor.
- Zamišljanje: Odjednom smo na Mrvom kanalu iz prošlosti.
- Mrvi kanal nekad i danas.
- Osluškujemo glasove i zvukove u predvečerje na Mrvom kanalu.

Mliječna staza s Grobnika

Zbog stiješnjenosti između morske obale i planinskog zaleđa, Rijeka nema uvjeta za poljoprivrednu i stočarsku proizvodnju. Kao i u svakom gradu, tomu ne pogoduju ni asfalt, beton i buka.

Glavninu takvih namirnica Rijeka je zato nabavljala iz svoga seoskog okruženja. Dobar dio njih potjecao je iz Grobničkog polja gdje su mnoga domaćinstva držala u štalama velik broj krava. Grobničani su kralje mljeku koristili u prehrani, syježe ili prerađeno u sir, a dio mljeka su otpremali stanovnicima Rijeke. Prije suvremene prehrambene industrije, tu su zadaću obavljale žene, donoseći mljeko u grad u velikim posudama. Nazivali su ih čakavskom riječju *mlikarice*.

Život mlikarica bio je težak. Živeći na selu, ustajale su mnogo prije zore da upale kućno ognjište. Skuhale bi kavu za ukućane koji su još

Istražujemo

Saznajte više o teškom životu žena *mlikarica* s Grobnika.

Raspitajte se, možda ćete ući u trag kojoj mlikarici ili barem njezinim potomcima s kojima ćete voditi zanimljiv i koristan razgovor.

Saznajte ponešto o riječkoj proizvodnji mljeka (mljekari PIK-a).

U znak sjećanja na sve grobničke mlikarice, općine Jelenje i Čavle i njihove turističke zajednice pokrenule su manifestaciju **Dan grobničkih mlikaric** 15. svibnja na Trgu mlikarice u Dražicama.

spaval i pomuzle krave, a onda uprtile na leđa posude otežale od svježeg mlijeka. Prije nego što su autobusi povezali Rijeku s njezinim zaleđem, u grad su isle pješice. To je značilo i po petnaestak kilometara u jednom smjeru. Teret na leđima bio je težak 60 – 70 kilograma. Posude su isprva nosile u košu od vrbova pruća, a s vremenom je koš zamjenila naprtnjača. Osim mlijeka, u grad su znale ponijeti teret drva koja su prodavale kao ogrjev. Pa onda istim putem natrag.

Utabani put kojim su isle od mjesta Hrastenica do donje Orehovice s vremenom je nazvan Mlikaričin put. Mliječna staza što se slijevala s grobničkih pašnjaka u Rijeku presušila je krajem 1990-ih, kada su nestale posljedne mlikarice.

Jednu se u Rijeci ipak može vidjeti. Na Mljekarskom trgu postavljena je skulptura izrađena prema liku stvarne osobe, mlikarice Antonije Reljac iz mjesta Podhum. Zbog ranog kretanja u Rijeku, noću, dok ostali još spavaju, u ruci drži petrolejsku svjetiljku.

Čitamo, slušamo, pjevamo

Na mrežnim stranicama pronađite i pročitajte članak *Što meni znači Rijeka* akademskog kipara Belizara Bahorića, autora kipa *Mlikarica*.

Pogledajte i poslušajte videospot *Mlikarica* u interpretaciji Linde Gisdulić i klape *Grobnik*.

Pišemo

potaknuti motivima iz priče o mlikaricama:

- Promotrite mlikarice na starim fotografijama. Opišite ih.
- Podignite na Mljekarski trg i zastanite kod spomenika. Usporedite mlikaricu s onima na fotografijama.
- Razgovarajte sa starijima: neka vam pripovijedaju o životu vaših prabaka i pradjedova.

potaknuti saznanjima o nekadašnjem životu mlikarica te posjetom grobničkom kraju:

- Posjetili smo grobničko imanje: kako do mlijeka, sira, vrhnja.
- Putopis: Putem nekadašnje mlikarice – pješice s Grobnika. Jesmo li izdržali?
- Zanimljiv susret i razgovor.

Kameni rakovi, kao živi

Tržnica je mjesto na kojemu se namirnice ne kupuju kao na pokretnoj traci, za razliku od prodajnih centara. Na tržnici je komunikacija s prodavačima izravnija. Oni sa štandova pozivaju kupce da kupe upravo njihovu robu, hvale njezinu visoku kvalitetu i nisku cijenu. Onaj tko kupuje može pitati odakle su namirnice stigle, kako ih je najbolje pripremiti, kako će najduže sačuvati njihov okus.

Na tržnici se često nudi voće i povrće uzgojeno u manjim vrtovima i voćnjacima pored grada. Ono je zato u pravilu ukusnije od istih proizvoda koji se uzgajaju industrijski, u velikim staklenicima.

Glavna je riječka tržnica Riječanima omiljeno mjesto kupnje. To traje još od 1861., kada je na istom mjestu započela prodaja na otvorenom. Pet godina potom podignuta je zgrada prve

Istražujemo

Potražite u dnevnim novinama, u gradskoj rubrici, vijesti s tržnice.

Otidite na tržnicu, obidite štandove i paviljone. Pribilježite podatke za nekoliko vijesti s tržnice.

Razgovarajte s prodavačima i kupcima. Saznajte odakle dolaze, koliko često dolaze prodavati, odnosno kupovati na tržnicu, njihova zapažanja i primjedbe.

Raspitajte se o ostalim tržnicama u gradu Rijeci (na Brajdi, na Belvederu, na Vežici, na Zametu, na Turniću i u ostalim četvrtima).

ribarnice. Nalazila se uz morskou obalu, a gradski su ribari iskrcavali ulov u blizini i donosili ga na prodaju u košarama.

Sve je promijenjeno gradskom odlukom prema kojoj se otvorena tržnica trebala zamjeniti zatvorenom. Izgradnja dvaju natkrivenih paviljona završena je 1880. godine. Te se dvije istovjetne građevine nadovezuju. Podignute su tada najsuvremenijim načinima izgradnje, uz uporabu čelične konstrukcije i stakla. Pročelja paviljona ukrašena su reljefnim prikazima voća i povrća.

Stara ribarnica prestala je udovoljavati novim potrebama pa je odlučeno da se zamjeni novom. Godine 1913. i 1914. završena je zgrada za skladištenje ribe, a 1916. i zadnji radovi na glavnoj građevini. Kad je ribarnica otvorena, vidjelo se da se položajem, prostorom i izgledom dobro nadovezuje na paviljone. Na vanjskim i unutarnjim dijelovima ribarnice isklesano je mnogo prizora iz morskog života. Kameni rakovi, školjke, ribe i hobotnice izgledaju kao da su živi. U ribarnici su četiri male fontane u obliku školjaka.

Tržnica i zdravlje

Što kupujemo na tržnici? Kako znamo da je zdravo? Znamo li koliko prehrana utječe na naše živote?

Raspravite o navikama u prehrani.

Izdvojite namirnice po svome izboru (primjerice ribe, voće, povrće, mlijeko, žitarice, grahorice). Istražite na tržnici njihovo podrijetlo, kakvoču, cijenu, mogućnosti uporabe (recepte). Od svojih bližnjih saznajte o kojem domaćem, osobito uspјelom receptu.

Pogledajte i štandove s cvijećem i one s odjevnim predmetima.

Tržnica i turizam

Mnogi turisti koji dolaze u Rijeku, obvezno dođu i na tržnicu. Ne samo radi kupovine. Vrlo su radoznali, fotografiraju ono što im je neobično, raspituju se na raznim jezicima. Imate li sreće, pri dolasku na tržnicu i vi ih možete sresti. Pratite njihove postupke. Uspije li vam, razgovarajte s njima.

Likovne umjetnosti i tržnica

Što na predlošku riječke tržnice možete istražiti o likovnim umjetnostima?

Pišemo

potaknuti motivima iz priče o riječkoj tržnici:

- Riječka tržnica nekad i danas (pogled na stare fotografije).
- Uđite u prostor ribarnice i potražite pojedinosti o kojima ste pročitali u prići.

potaknuti odlaskom na riječku tržnicu:

- Opis zgrada paviljona.
- Ljudi na tržnici: portreti.
- Usred vreve na tržnici: glasovi, zvukovi, dodiri, boje, mirisi i okusi.
- Zanimljivi susreti i razgovori (s prodavačima, s kupcima, s turistima).
- Vijesti s glavne riječke tržnice.
- Problemski članak, komentar, anketa: o prehrani, zdravoj hrani, cijenama, o jezičnim (ne)ispravnim natpisima.

U moru za nekoliko minuta

Živeći na Jadranu, Riječanima je more dio svakodnevnog krajolika. Koliko su Rijeka i more u tjesnoj vezi, potvrđuje pogled na zemljopisnu kartu. Veliki morski zaljev ispred grada dobio je naziv prema najvećem gradu na Kvarneru – Riječki zaljev.

Ipak, Rijeka nije tipičan morski, točnije mediteranski grad. Mnoge njezine palače podignute su slijedeći arhitektonске uzore u unutrašnjosti kontinenta, u srednjoj Europi. Drugo, riječka industrija, s njom i lučke i željezničke instalacije, razvila se tijekom povijesti velikim dijelom na obali. I to u samome gradskom središtu, otežavajući građanima pristup moru. To je bila cijena gospodarskog napretka grada.

Riječani su zato otkrili i uredili plaže istočno i zapadno od gradskog središta. Imu ih mnogo.

Istražujemo

Proučite sve o Plavoj zastavi, prestižnom ukrasu plaže i marina.

Obidite riječke plaže. Zabilježite sve što zapazite. Osobito se zadržite na plažama Ploče i Kostanj.

Plaža Kostanj namijenjena je osobama s invaliditetom. Istražite je li grad Rijeka posvetio dostatnu pažnju osobama s invaliditetom i na drugim mjestima (na prometnicama, pločnicima, parkiralištima, u javnim ustanovama, u trgovinama, u vašoj školi).

Na istoku su Pećine s nizom rado posjećivanih plaža do kojih se stiže za nekoliko minuta. To su plaže: Vila Olga, Hotel Park, Glavanovo, Srebrena, Ružićevo i Grčevo. Neki ih Riječani nazivaju još jednostavnije, rednim brojevima. Zapadne plaže nižu se od Kantride do uvala Preluk. Na Kantridi su plaže: Brgudi, Igralište, Vila Nora, Ploče i Razbojna. Tko ne želi u more, pogotovo u hladnjem dijelu godine, može zaplivati u Bazenima Kantrida. Uz njih su Ploče, najnovija i mnogima najljepša riječka plaža. U zelenom pojusu nakon Kantride, od Bivija do Preluka, niz je većih i manjih plaža, povezanih obalnom šetnicom i raznovrsnim sadržajima. Tu su ugostiteljski objekti, sportski tereni i parkovi za djecu. Riječani te plaže nazivaju Skalete, Lungomare, Kostanj, Akademija, „S“ zavoj i Preluk. Zbog dobrog jutarnjeg vjetra, na Preluk rado dolaze surferi. Plaža Kostanj namijenjena je osobama s invaliditetom. Za njihove je potrebe posebno opremljena. Otvorena 1985., to je prva plaža te vrste u Hrvatskoj.

Nekoliko riječkih plaža ima Plavu zastavu.

Međunarodni dan osoba s invaliditetom, 3. prosinca

U vašem su okružju i učenici s invaliditetom. I oni mogu sudjelovati u sportskim aktivnostima. Pomognite im da se obavijeste o specifičnom programu sporta.

Svjetski dan zaštite okoliša i Dan čistoće, 1. lipnja

Kako je vaša škola obilježila te dane?

Kako te dane obilježava grad Rijeka?

Međunarodni dan pješačenja, 15. listopada

Dogovorite šetnju jednom od riječkih šetnica uz more.

Pišemo

potaknuti motivima iz priče o riječkim plažama:

- Pećine, Kantrida, Preluk i Bivio – u kasno proljeće i ljeti kupanje, u jesen i zimi šetnje uz more.
- Riječke plaže s prestižnim plavim ukrasom.

potaknuti obilaskom riječkih plaža i šetnica:

- Šetnja uz more: mirisi, boje, zvukovi i dodiri mora.
- Razgovor s morem.
- Na plaži – Dva lica plaže: u vrevi i u tišini.
- Anketa: Znate li tko dobiva Plavu zastavu? Na kojim se riječkim plažama vijori Plava zastava?
- Osrvt: Jedan dan na plaži Kostanj.

U društvu morskih pasa i leptira

Prirodoslovni muzej najstarija je gradska muzejska ustanova. Osnovan je 1876. zalaganjem prirodoslovca Josefa Romana Lorenza. Muzej isprva nije imao prostor za rad, ali je Lorenz ipak prikupio vrijednu prirodoslovnu zbirku. U prikupljanju su mu pomogli riječki građani. Muzej je 1946. otvorio vrata javnosti u zgradu u kojoj je i danas, na rubu Parka Nikole Hosta.

U njemu se nalaze 24 zbirke s više od 90 tisuća primjeraka biljaka i životinja, uglavnom s riječkog područja.

Mnogim posjetiteljima pozornost privlači zbirka morskih pasa i raža. Većina morskih pasa za čovjeka je bezopasna. Prekomjeran lov je pojedine vrste prorijedio pa su u nekim državama zaštićene zakonom. Od ukupno 360 vrsta morskih pasa, u Kvarneru živi njih 25. U postavu Muzeja nalazi se najveći dio velikih

vrsta. Među njima je npr. pas volonja, dug više od četiri metra.

Osim te zbirke, posjetitelj Muzeja danas može vidjeti izloške u multimedijalnom postavu Akvarija, u postavu Morski beskralježnjaci i ribe koštunjače, Kukci riječkoga područja, Geološka prošlost Jadrana, Ptice i sisavci te vodozemci i gmazovi riječkoga područja. U sklopu Muzeja nalazi se Primorski botanički vrt s biljnim vrstama tipičnim za naše podneblje. Park Nikole Hosta dobio je naziv prema hrvatskom prirodoslovcu s kraja 18. i početka 19. stoljeća. Nikola Host bio je uspješan proučavatelj biljnih vrsta, zapažen u botanici i hortikulturi. Park obuhvaća, s donje strane ceste koja ga presijeca, i nekadašnji botanički vrt nadvojvode Josipa. Nadvojvoda je bio član carske dinastije Habsburg i živio od 1882. do 1905. u Rijeci, u vili kojom se danas koristi Državni arhiv. Od riječkih pomoraca dobivao je na dar raslinje iz udaljenih dijelova svijeta, koje se u vrtu udomaćilo. No s vremenom je nestalo.

geološka prošlost – odnosi se na geologiju, znanost o sastavu, postanku, strukturi i razvoju Zemlje

hortikultura – znanost o uzgoju i njezi flore i faune u vrtu

30

Istražujemo

Posjetite jedan od najstarijih postojećih parkova u Rijeci – Park Nikole Hosta.

U Parku se nalaze Državni arhiv i Prirodoslovni muzej. Obje su ustanove od iznimne vrijednosti i važnosti.

Državni arhiv u Rijeci u svojim spremištima čuva obilje pisanih tragova povijesti Kvarnerskoga kraja, Gorskoga kotara i dijela Istre.

Prirodoslovni muzej u Rijeci uz stalni postav i zbirke obuhvaća i niz projekata te bogat program edukacije, među kojima učenicima osobito zanimljive mogu biti likovne i prirodoslovne radionice, mala škola prirodoslovja, proslave dječjih rođendana.

Pišemo

potaknuti posjetom muzejima:

- Saznali smo nešto novo/neobično/zanimljivo/čudesno...
- Doživjeli smo djelić prirode/prošlost /sadašnjost u drukčijem svjetlu.
- Zanimljiv susret i razgovor.
- Možemo li oživjeti muzejske predmete? Možemo li s njima razgovarati? Što bismo ih pitali? Što bi nam oni odgovorili?

potaknuti šetnjom Parkom Nikole Hosta:

- U šetnji parkom.
- Zastali smo na mjestu gdje je nekada bio smješten ZOO vrtić. (Sastavljamo priču na temelju saznanja i zamišljanja.)
- Glasovi ptica i djece u parku.
- Neobični stanovnici parka – kornjače i jezerce.
- Susret i razgovor u Državnom arhivu u Rijeci.

Mati šegrt Hlapića na Pećinama

Ivana Brlić-Mažuranić, književnica s čijega su radnog stola potekla neka od najboljih djela hrvatske dječje književnosti, često je boravila u Rijeci. Autorica *Čudnovatih zgoda šegrt-a Hlapića, Priča iz davnine* i ostalih naslova zbog kojih su je 1931. i 1938. kandidirali za Nobelovu nagradu, počela je dolaziti u Rijeku već u djetinjstvu.

Prvi je put to bilo kada je putovala iz Ogulina, u kojem je rođena, kroz Rijeku u Novi Vinodolski. Tamo ju je čekao njezin slavni djed, nekadašnji hrvatski ban i ugledni pisac Ivan Mažuranić.

U kasnijim danima u Rijeku je dolazila vrlo rado i tu ostajala koliko god je mogla. U Rijeci je živjela njezina najstarija kći Nada koja se na sušačkoj strani grada udala za dr. Viktora

Posjet vili Ružić na Pećinama

Učenici iz cijele Hrvatske organizirano dolaze u posjet vili Ružić gdje proširuju svoja znanja o djelovanju članova obitelji Mažuranić i Brlić. Osobito mnogo mogu čuti i vidjeti u vezi s književnicima i povijesnim važnim osobama koje poznaju iz svoje lektire, Ivanom Brlić-Mažuranić i njezinim djedom Ivanom Mažuranićem.

Za učitelje u toj se vili često priređuju tematski seminari.

Ako još niste bili, otidite organizirano u posjet vili Ružić.

Ružića i bila majka šestero djece. Ivana je voljela svoje riječke unuke onako kako mogu voljeti samo bake. Iz Slavonskog Broda, gdje je živjela, dolazila je u Rijeku kad su se neki od njih rađali. Čim su počeli upijati prva iskustva o svijetu što ih je okruživao, dijelila je s njima radost tih trenutaka. S unucima se često družila u palači Ružićevih na Piramidi i u njihovoj vili na Pećinama.

Ivana je bila skromna i ni u čemu nije željela smetati u domu svoje kćeri. Odsjedala bi u obližnjem hotelu *Jadran*. Tu je Ivanu uvijek čekala spremna soba br. 306. U toj se sobi znala družiti s unucima tako da svakomu od njih posveti po jedan sat, kako bi se osjećali ravnopravno. Tu je i pisala. Njezin sin Ivo snimio ju je 1935. filmskom kamerom kako piše na balkonu. Snimio ju je i uz more na Pećinama, u igri s valovima, u bacanju kamenića u more i u šetnji s unucima cestom od hotela prema plaži Sablićevo.

U hotelu *Jadran* su sobi 306, danas apartmanu, dali 2005. ime njezine slavne gošće.

Istražujemo

Tko skrbi o vili Ružić?

Što je sve književnica Brlić-Mažuranić napisala?

Što znamo o Ivanu Mažuraniću, prvom hrvatskom banu pučaninu?

Književnost i film

Pogledajte dokumentarni film U potrazi za Ivanom koji je snimljen u Ogulinu, Zagrebu, Slavonskom Brodu i Rijeci.

Pogledajte jedan od najuspješnijih multimedijskih projekata, animiranu i interaktivnu obradu *Priča iz davnine* Ivane Brlić-Mažuranić.

Pišemo

potaknuti boravcima Ivane Brlić-Mažuranić u Rijeci:

- Životopis hrvatskog Andersena.
- Razgovaramo s književnicom: o pitanjima koja nas zanimaju u vezi s njezinim pričama, o lektiri, o njezinim likovima, o njezinu životu i boravcima u Rijeci.
- Izvješće o posjetu vili Ružić na Pećinama.
- Dva hotela Jadran: jedan s početka prošloga stoljeća, drugi iz naših dana (usporedba istoga zdanja sa starih fotografija s današnjim).
- Stvaramo priču: Provedite neke od vama dragih likova Pećinama i ostalim predjelima našega grada – pripovijedajte im o znamenitostima grada Rijeke.

Začarano mjesto puno knjiga

Riječani vole čitati i rado dolaze u Gradsku knjižnicu. Gradska knjižnica ima nekoliko središnjih odjela. To su: Središnji odjel za odrasle, Dječji odjel *Stribor*, Narodna čitaonica na Korzu (s dnevnim novinama i sličnim izdanjima) te Odjel periodike (u kojem se uglavnom nalaze stručni časopisi). Vrata Dječjeg odjela *Stribor* otvorena su mališanima predškolske dobi i učenicima osnovnih škola te svima ostalima koji tu mogu naći nešto za sebe. Knjižnica ima najstarije korijene u Narodnoj čitaonici riječkoj iz 1849. godine. *Stribor* je mnogo mlađi, započeo je radom 1994. godine. Naziv je dobio prema bajci *Šuma Striborova* Ivane Brlić-Mažuranić, omiljenoj među mlađim čitateljima.

Njima je u *Striboru* na raspolaganju raznovrsno štivo. Na policama ih čekaju slikovnice, stripovi, književnost za djecu i tinejdžere, naslovi iz zavičajne zbirke, stručne knjige za školarce i tinejdžere, dječje knjige na stranim jezicima i časopisi. Dio *Stribora* posvećen je knjigama za roditelje, odgojitelje i učitelje. Osim pisane

*Tko je savijen nad knjigom,
taj uspravno hoda.*

rijeci, tu možete posuditi glazbene CD-ove, multimedijalne CD ROM-ove, zvučne knjige i DVD-ove. Knjižničarke *Stribora* rado će pružiti informacije iz svijeta dječje književnosti svakomu tko ih zatraži. Redovito organiziraju programe poput kreativnih radionica, pričaonica i čitateljskih klubova.

Gradska knjižnica ima i ogranke u dijelovima Rijeke podalje od gradskog središta. Nalaze se na Turniću, Zametu i Drenovi. U njima cijele obitelji mogu posuditi ono što ih zanima za čitanje.

Za mlađe i starije poklonike knjige koji stanuju u gradskim prigradskim naseljima bez knjižnice, organiziran je bibliobus. Riječ je o dva vozila s velikim brojem knjiga, koji posjećuju mjesta prema najavljenom redu vožnje. Jedan bibliobus vozi po naseljima Rijeke, drugi posjećuje mjesta u Primorsko-goranskoj županiji, od Gorskog kotara do otoka Krka. Riječki bibliobus prvi je u Hrvatskoj, krenuo je na put 1969. godine.

Istražujemo

Posjetite Dječju knjižnicu *Stribor*. U razgovoru s knjižničarima saznajte o svekolikoj djelatnosti toga odjela riječke Gradske knjižnice.

Razgovarajte o nazivu knjižnice: Tko je *Stribor* u priči *Šuma Striborova*? Znate li što je autoricu Ivanu Brlić-Mažuranić potaknulo na stvaranje lika *Stribora*? Povežite te činjenice s naslovom ovoga teksta *Začarano mjesto puno knjiga*.

Knjiga i čitanje različito se obilježavaju u Hrvatskoj i u svijetu. Tako postoje Noć knjige, Dani hrvatske knjige, Mjesec knjige. U Rijeci se ti događaji obilježavaju i u Gradskoj knjižnici, u svim njezinim odjelima. Saznajte više o tome. Možda se i vi možete aktivno uključiti sadržajima *Moje Rijeke*.

Saznajte o zanimljivim susretima s piscima i novinarima u prostorima Gradske knjižnice.

Zanimljivosti

Sv. Lovro zaštitnik je knjižničara.

Svjetski dan knjige i autorskih prava je 23. travnja. U Rijeci se toga dana 2013. godine organizirala Noć knjige. Uz ostalo se od 20 do 21 sat u autobusu Autotroleja putnicima prigodno darivala knjiga.

Pišemo, organiziramo, stvaramo

potaknuti motivima iz priče:

- Zanimljiv susret: razgovarajte s vozačem bibliobusa, s knjižničarom, s piscem.
- Anketirajte posjetitelje knjižnice: koliko često dolaze u knjižnicu, koje knjige vole posuđivati, koja im je najdraža knjiga, koje bi knjige preporučili svojim vršnjacima.
- Izvijestite o svom posjetu Dječjoj knjižnici *Stribor*.
- Promatrazite prostor knjižnice i ljudi u njoj: opišite knjižnicu, opišite ljudе u pokretu i mirovanju (knjižničare, posjetitelje, čitatelje u prostoru čitaonice, djecu u prostoru igraonice).
- Pripovijedajte – možete ispričati koji stvarni događaj u vezi s knjigama i knjižnicom ili pak sastaviti priču na temelju zamišljaja (primjerice: Neobičan susret s knjigama, Šaljiva zgoda u knjižnici, *Stribor* posjetio Dječju knjižnicu *Stribor*).

Staro hrvatsko pismo

Glagoljica je pismo kojim su Hrvati počeli pisati u 9. stoljeću. Stvorili su ga grčki redovnici Ćiril i Metod. Učinili su to da bi slavenski narodi Česi, Moravčani, Bugari, Makedonci i Hrvati dobili knjige o kršćanstvu pisane njima razumljivim jezikom i pismom. Glagoljica se u Hrvatskoj zadržala i nakon što su je drugi prestali upotrebljavati. Potrajala je tisuću godina, sve do 19. stoljeća. Njome su pisali uglavnom redovnici koje nazivamo glagoljaši.

Stalna izložba glagoljice u riječkoj Sveučilišnoj knjižnici pokazuje da se to pismo najviše proširilo u jadranskom dijelu Hrvatske, posebno na Kvarneru. Na izložbi se može vidjeti 127 izložaka. To su kopije glagoljskih zapisa pronađenih na području Kvarnera i Istre. Pojavljuju se na kamenu, na srednjovjekovnim freskama, na pergamentima i kao tiskane knjige. Izložba je nadopunjena portretima važnih glagoljaša, fotografijama krajolika kojima se širilo glagoljaštvo i starim alatima. Jedno od ključnih mesta na izložbi pripada Bašćanskoj ploči. Nastala je oko 1100. godine

Istražujemo

U tekstu se spominju glagoljaši. Saznajte više o njihovu djelovanju.

U opsežnom tekstu Anice Nazor o Šimunu Kožičiću Benji, saznajte više o tiskarskom potpovitu toga biskupa u Rijeci – uspio je tiskati šest knjiga za šest mjeseci. Tekst potražite na mrežnim stranicama.

U Roču djeluje Mala glagoljaška akademija Jurij Žakan. Saznajte što učenici na toj akademiji uče i vježbaju.

Kao što ste i vi na početku svoga školovanja učili na temelju početnice, tako je davnih dana postojala glagolska početnica. Proučite tekstove i slike koji se odnose na prvu hrvatsku glagoljsku početnicu.

“ (...) Ja opat Držiha
pisah ovo o ledini koju dade
Zvonimir, kralj hrvatski u dane
svoje svetoj Luciji. (...)
S Bašćanske ploče”

u Jurandvoru, pokraj Baške na otoku Krku. To je kamena ploča čiji tekst prvi put spominje ime nekog hrvatskog vladara na hrvatskom jeziku. Riječ je o kralju Zvonimиру. Hrvati su razvili i posebnu varijantu glagoljice, tzv. uglatu glagoljicu. Ploča pokazuje njezine početke. Zbog jezične, povijesne i političke važnosti, Bašćanska ploča ide u red najznačajnijih hrvatskih kulturnih spomenika. Riječani na izložbi često zastanu pored portreta biskupa Šimuna Kožičića Benje. On je u Rijeci osnovao 1530. tiskaru u kojoj je od prosinca te do svibnja iduće godine tiskao šest glagoljskih knjiga.

Glagoljicu se danas smatra hrvatskim nacionalnim pismom. Tri su razloga za to: njezina dugotrajnost među Hrvatima, otkriće kamenih spomenika s glagoljicom isključivo među Hrvatima te pojava uglate glagoljice na tlu Hrvatske.

Čitamo, slušamo

Potražite zvučni zapis izvornoga teksta s Bašćanske ploče. Poslušajte. Isti tekst pročitajte u prijevodu na hrvatski standardni jezik.

Posjetite Stalnu izložbu glagoljice u riječkoj Sveučilišnoj knjižnici. Poslušajte riječi voditelja o glagoljskim natpisima i glagoljašima.

Pišemo, stvaramo

potaknuti posjetom Stalnoj izložbi glagoljice:

- Postavite izložbu u prostoru škole: Što znamo o glagoljici.
- Izvijestite o posjetu izložbi u Sveučilišnoj knjižnici u Rijeci.
- Zamislite razgovor s prvom hrvatskom glagoljskom početnicom: neka vam otkrije svoja razmišljanja, zapažanja, svoje tajne.
- Stvorite šaljivu priču kojoj naslov može biti Razigrana glagoljica, Susret glagoljice i latinice...

Brašno riječkih mlinara

Nekada je kanjon Rječine bio mnogo živje mjesto nego što je danas. To je mogao zahvaliti mlinovima koji su mljeli žito pokretani snagom tekuće vode.

Prvi mlinovi na Rječini spominju se u 14. stoljeću. Mlinarenje se ubrzo snažno proširilo jer su mnogi seljaci iz okolice morali samljeti žito od kojega su pekli kruh. Iz udaljenijih područja putovali su do najbližeg mлина satima, pa i cijeli dan. Tako je bilo seljacima s kvarnerskih otoka koji su stizali barkama do riječke luke, a zatim zaplovili do mlinova Rječinom uzvodno. Na mljevenje se čekalo prema redoslijedu kojim se stizalo u luku, a stanovnicima udaljenijih krajeva dopuštalo se samljeti veću količinu žita odjednom.

Najbliži gradu bili su mlinovi na predjelu današnjeg Školjića. Prateći obale Rječine, potom se stizalo do mlinova kraj izvorišta Zvir, u podnožju brda Hlibac i brda Sv. Katarina. Slijedio je cijeli niz mlinova čija je brojnost posebno narasla u 19. stoljeću kada je uz Rječinu radilo njih 27. Rijeka je

*“U mlinu se dvaput govori.
(narodna poslovica)“*

tada bila središte mlinске industrije, s velikim mlinovima Žakalj, Podbanj i Zidanac uz koji je radila tvornica tjestenine.

Žakalj je počeo s radom 1840. na desnoj obali Rječine. Do njega je izgrađen odvojak ceste Lujzijane, s njime i drveni most između trsatske strane brijege i Sv. Katarine. Mlin je nakon požara 1862. obnovljen još veći, kao zgrada na šest etaža, duga 90 i široka 25 metara. Žakalj je zapošljavao do 300 radnika koji su godišnje znali proizvoditi 250 tisuća vagona brašna. Brašno se otpremalo u Istru, Dalmaciju i Trst te u Južnu i Sjevernu Ameriku. Mlin je radio do 1920-ih godina. S vremenom je zaboravljen i postao ruševina. Mlin Podbanj, na lijevoj obali Rječine, preživio je požar i poplavu. Zub vremena i njega je pretvorio u ruševine. Zadnji mlinovi na Rječini nestali su nakon Drugoga svjetskog rata. Iznimka je Gašparov mlin u Martinovu Selu, obnovljen kao turistička atrakcija.

Istražujemo

Saznajte više o proizvodnji brašna nekad i danas.
Znate li kakav kruh jedete?

Na mrežnim stranicama pročitajte o:

- mlinovima na Rječini
- proizvodnji brašna u mlinovima na vodi
- proizvodnji brašna u Hrvatskoj
- pekarskim proizvodima riječkog PIK-a
- vrstama brašna.

Posjetite Gašparov mlin u Martinovom Selu na Jelenju.

Posjetite riječki Prehrambeno-industrijski kombinat (PIK).

Usmena književnost

Potražite sitne govorničke oblike (poslovice, pitalice i zagonetke) o kruhu, brašnu, vodi, mlinu, soli, jelu i pilu.

Dani zahvalnosti za plodove zemlje

Tijekom listopada u svim se dječjim vrtićima i školama obilježavaju *Dani kruha*. Sudjelujte u takvoj svečanosti, prepunoj mirisa i okusa. Osjetite zahvalnost i radost u svom srcu.

Pišemo, organiziramo, stvaramo

potaknuti motivima iz priče o riječkim mlinarima:

- Izložba fotografija i likovnih radova učenika: *Mlinovi na Rječini*.
- Turistička pozivnica: Dodite u Martinovo Selo.
- Stvaramo priču: Kako je vatrica progutala mlin (ili priča o mlinu Žakalj).

potaknuti sadržajima posjeta Gašparovu mlinu, PIK-u i svečanostima Dana zahvalnosti plodovima zemlje:

- Vijesti i izvješća.
- Zanimljivi razgovori.
- Putopis.
- Opis mline.
- Izložba plodova zemlje našeg zavičaja, kruha i krušnih proizvoda.
- Izložba likovnih radova.
- Zidne novine, plakat i literarni kutak.

Svjetski dan jabuka obilježava se 20. listopada.

Vjerojatno su vam poznati Dani črešnjani va Lovrane. Za vrijeme Dana od črešnjani, u lovranskim se kavanama i restoranima nude kolači od trešnja ili jela pripremljena s trešnjama.

Slatka tvornica

Rafinerija šećera prvi je industrijski pogon u Rijeci. Njezinom je pojavom pokrenuta dugotrajna industrijalizacija grada tijekom koje će joj se pridružiti brojne tvornice. Osnovana je sredinom 18. stoljeća na terenu koji se u to doba nalazi na samoj morskoj obali. Takav položaj imao je mnogo prednosti. Kao sirovina za proizvodnju šećera služio je sirovi šećer dobiven od šećerene trske. Sirovina se nabavljala u prekomorskim zemljama, a u Rijeku je stizala jedrenjacima. Brodovi su mogli doploviti do Rafinerije i sirovini istovariti pred njezinim vratima. Teren je imao još jednu pogodnost. Tu je postojao velik broj vodotoka iz kojih se uzimala voda potrebna za proizvodnju. Sirovi šećer prerađivao se rafiniranjem u razne vrste šećera, u likere i slatkise.

Riječani su Rafineriju nazvali *Cukerijera*

industrijska baština – dio kulturne baštine koji obuhvaća industrijske objekte, strojeve, prostore, primjerice radnička stambena naselja

barok – europski umjetnički stil od kraja 16. do polovice 18. stoljeća

(Šećerana). Radila je vrlo uspješno, šireći posao na razne strane svijeta. To je potaknulo njezine voditelje da izgrade veliku zgradu za administrativne potrebe tvornice. Bila je to prava palača koju se gradilo od 1782. do 1786. godine. To je jedna od najvećih tvorničkih zgrada na Jadranu i ujedno najdojmljiviji spomenik umjetničkog stila zvanog kasni barok u Hrvatskoj. Proizvedeni šećer imao je oblik velikih stožaca pa su zato nad glavnim ulazima u palaču postavljene figure muških glava u čijoj se kosi vide stošce šećera. U palači su i oslikani zidovi važnih prostorija. Neke slike izradio je riječki slikar Giovanni Fumi. Šećerana je radila do 1828. godine. Nakon toga mijenja vlasnike i namjenu. U nju se 1851. useljava Tvornica duhana, a 1949. Tvornica motora *Rikard Benčić* koja će tu raditi do 1998. godine. U krug pogona potom su ušli stručnjaci za industrijsku baštinu. Oni rade na istraživanju, obnavljanju i zaštiti objekata nekadašnje Šećerane.

Istražujemo

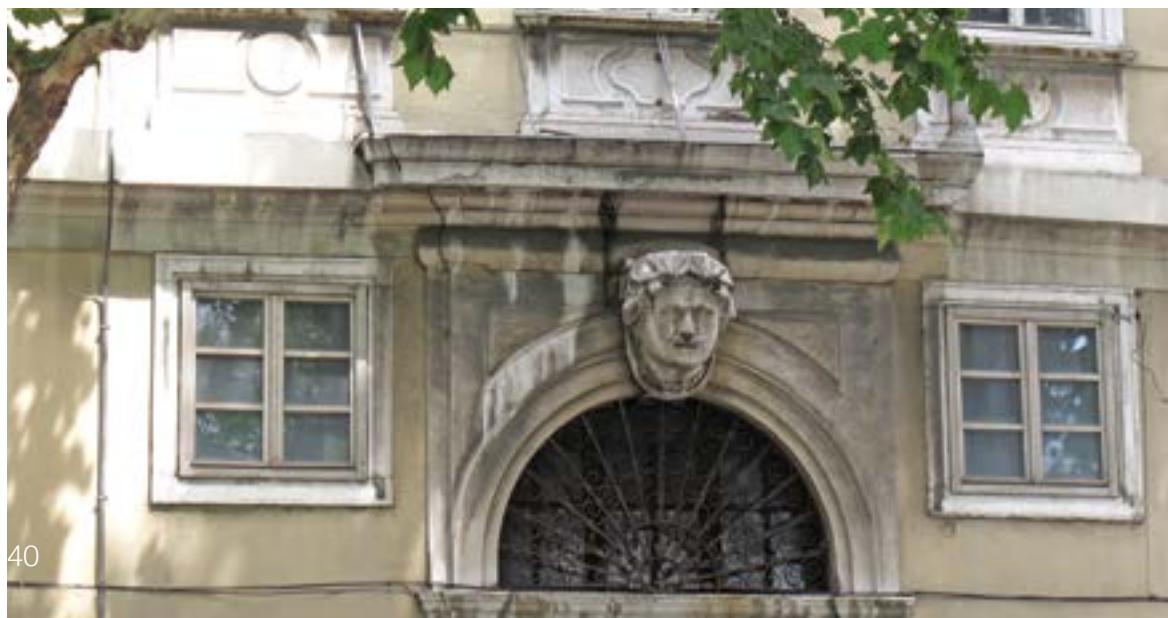
Što znate o proizvodnji šećera?

Volite li slatko?

Anketa: Koliko Riječani znaju o negdašnjoj riječkoj *Cukeriji*?

Tvornica duhana u Rijeci.

Tvornica motora *Rikard Benčić*.

Rasprave i komentari

Bijeli ili smeđi šećer? Zamjene za šećer?

Posjetili smo zgradu negdašnje riječke Šećerane. Želimo znati što će zapravo biti s tim prostorom i kada će se to ostvariti.

Svjetski dan nepušenja, 31. svibnja

Bilješka iz likovnih umjetnosti

Tim stručnjaka Hrvatskoga restauratorskog zavoda proveo je istraživanja upravne zgrade Šećerane u Rijeci. Riječ je o povijesnim i arhivskim istraživanjima, ispitivanjima fizičkog stanja i statike zgrade, istraživanjima arhitekture, štuko-dekoracije, zidnih slika, kaljehi peći, stolarije i metala. Zaključni tekst istraživanja sastavljen je 2006., a sadrži smjernice za obnovu i namjenu te građevine kao reprezentativne stambene i upravne palače.

Riječki slikar Giovanni Fumi (1842.–1900.) svojim je likovnim ostvarenjima pridonio umjetničkoj vrijednosti interijera te zgrade.

O svim tim sadržajima više ćete saznati pretraživanjem internetskih stranica.

Pišemo, organiziramo, stvaramo

potaknuti motivima iz priče o zgradi nekadašnje Šećerane,

Tvornice duhana i Tvornice motora:

- Napravite plakat na kojemu ćete slikom i tekstrom predstaviti izvanski i unutarnji prostor negdašnje riječke Šećerane te kraćim tekstovima prikazati djelatnosti koje su se u njoj razvijale.
- Anketa (provodi se ispred zgrade Šećerane): Znate li koja je to zgrada? Što o tome znate?

potaknuti posjetom tomu velebnom zdanju u gradu Rijeci:

- Opis i doživljaj unutarnjih prostorija: veličina, oblici, boje, mirisi i zvukovi.
- Sastavljanje priče: Priča o životu ove palače – Dodir s prošlosti.
- Razgovor: Budućnost ovoga velebnog zdanja.
- Problemski članak, komentar, osvrt: Palača čeka bolje dane.
- Zamišljena priča: Nekad u Šećerani.

Zaštitnik riječke luke

Glavni lukobran izgrađen je da bi štitio riječku luku i brodove u njoj od valova s pučine Riječkog zaljeva. Dug je 1.740 metara i samo naoko slijedi obalnu crtu. Protežući se od korijena prema svomu vrhu, postupno se udaljava na pučinu. Završna točka lukobrana nalazi se iznad pravoga morskog ambisa dubokog 44 metra.

Lukobran je od prvog dana imao i ulogu operativne obale. Uz njega su se privezivali brodovi koji su doplovili da bi tu iskrcali ili ukrcali važan teret.

Pred očima Riječana pojavio se 1884., u sklopu izgradnje riječke luke. Izgradnja je bila posljedica važnoga zemljopisnog položaja grada. Rijeka je točka od koje kreće i u kojoj završava najkraći put od unutrašnjosti srednje Europe do mora i obrnuto. Rijeka je ključno odredište za izvoz i uvoz robe morskim putom državama poput Mađarske. To je potaknulo

ambis – ponor, bezdan, provalja

Istražujemo

Što znamo o prometnom uzletu riječke luke?

Posjetite mrežne stranice.

Dogovorite susret u Lučkoj kapetaniji i/ili Luci Rijeka.

snažan razvoj riječke teretne luke u 19. stoljeću. Luka je građena u nekoliko etapa. Da bi se izgradila velika i snažna luka, graditeljski radovi posebno su se zahuktali nakon 1884. godine. Tada se počinju graditi nova pristaništa, golema lučka skladišta, nabavlaju se snažne dizalice za podizanje tereta. Usljedio je najveći prometni uzlet riječke luke u njezinoj dotadašnjoj povijesti. Vrhunac toga razdoblja dogodit će se 1914. kada luka postaje prometom osma u Europi.

Glavni lukobran svjedok je tih vremena. Na njegovu korijenu o prošlim vremenima govorio je i plutajući remontni dok broj 3 brodogradilišta *Viktor Lenac*, koji je služio stotinu godina za podizanje brodova iznad morske površine da bi ih se moglo popravljati. Svjedok prošlosti na lukobranu bio je i niz lučkih dizalica. Dok je 2004. razrezan, a Riječani su se založili da nekoliko dizalica ostane na lukobranu kao spomenik lučke i gradske baštine. Lukobran je 2009. otvoren građanima, čime je postao jedna od gradskih šetnica.

Prošlost i sadašnjost: Usporedite sliku današnje riječke luke s onom prikazanom na starim fotografijama.

Lukobran je za građanstvo otvoren 2009. godine.

Raspitajte se u Gradu Rijeci o planovima za budućnost ovoga kompleksa.

Promet u riječkoj luci, na lukobranu
Pogledajte videozapise o riječkom lukobranu.

Posjetite lukobran. Prošetajte cijelom njegovom dužinom. Uđite u zgradu, u prostor prodaje karata. Raspitajte se o dolascima i odlascima brodova i katamarana.

Razgovarajte s putnicima koje možete susresti na mjestima u blizini brodskih pristaništa.

Među ekološkim danima, 26. rujna je **Međunarodni dan mora i oceana**. Obilježite taj dan u poveznici s lukobranom. Razmislite što ćete i kako organizirati.

Pišemo, organiziramo, stvaramo

potaknuti motivima iz priče o riječkom lukobranu:

- Napravite plakat na kojemu ćete slikom i tekstom predstaviti razvoj riječke luke.
- Izvijestite o svojim saznanjima o prometnoj povezanosti Rijeke s Istrom i Dalmacijom te Sredozemljem.
- Sažeto prikažite prometnu važnost riječkog lukobrana.

potaknuti posjetom lukobranu i riječkoj luci:

- Različiti opisi predmetne i pojavnje stvarnosti: opis broda ili katamarana u pristaništu (statičan opis); uplovljavanje/isplovljavanje broda ili katamarana, more na završetku lukobrana, igra mora i galebova (dinamični opis); opis gužve na pristaništu (ljudi i stvari u pokretu – dinamičan opis); u šetnji lukobranom, pogled na riječku luku, riječka riva s druge strane (opisi izvanjskog prostora).
- Zanimljivi susreti i razgovori.
- Problemski članak, komentar: Zanimljiva događanja – Automobili na lukobranu.
- Sastavljanje priče: Priča grota (stijena) na lukobranu – More poziva na plovidbu – Putovanje jedne zaboravljene torbe.

Vidici kao nagrade

Rijeka je grad neuobičajena oblika terena. Mnogi dijelovi grada izgrađeni su širenjem od gradskog središta na okolne padine. To dobro znaju stanovnici Krine, Vežice, Trsata, Bošketa, Belvedera, Kozale, Škurinje, Podmurvica, Turnića.

Riječani se svakodnevno kreću ulicama i stubama koje vode uzbrdo i nizbrdo pa uspinjanje grada na sve udaljenje obronke gotovo ne primjećuju. Stubama se iz viših dijelova Rijeke stiže brzo i lako do gradskog središta ili morske obale. Sa stuba se pruža i lijep pogled na grad ispod sebe. Tko ne žuri, hod stubama može smatrati nagradom. Zastane li i promotri Rijeku, u vidokrugu mu se nađe cijeli Riječki zaljev.

Među brojnim gradskim stubama, desetak je značajnijih. To su: Stube Petra Kružića, *škale* kroz Bošket, Harterske stube, Kranjčićev klanac, Gimnaziske stube, Stube trinaestorice

klanac – uzak, dubok i duguljast usjek strmih strana među brdima

strijeljanih, Stube braće Pavlinić, *škale* za Kalvariju, Stube Stari Voljak, Klanac, stube u Ulici žrtava fašizma, Lorenzov prolaz, Stube Vlade Ćetkovića, stube u Ulici Blaža Polića, Stube Marka Remsa.

Trsatske stube ili Stube Petra Kružića su najstarije. Izgradio ih je 1531. vojskovodja Petar Kružić. Tim se stubama uspinju hodočasnici prema Trsatskom svetištu. Predaja kaže da se ne zna koliko ima stuba jer ih je vrag izmiješao, neke i razbio, pa ih je nemoguće prebrojiti. Nasuprot Trsatu, na kozalskom briježu, nalaze se *škale* za Kalvariju. Potječu iz 1676. godine. Izgradili su ih redovnici isusovci. Zbog sedam kapelica, zelenila i granitnih kocki kojima su popločane, te su *škale* vrlo slikovite.

Riječke stube često su vrlo strme. Dobro su to znali radnici *Hartere* žureći na posao niz Harterske stube što povezuju Ulicu Račkoga s Ružičevom ulicom. Takve su i stube Klanac koje povezuju Šetalište Vladimira Nazora s Vodovodnom ulicom. Stiješnjene između dva niza kuća, u cijelosti opravdavaju svoj naziv.

Istražujemo

Zanima li vas, istražiti možete arhitekturu stuba u gradu Rijeci.

Koje stube u gradu Rijeci poznajete? Kojima često ili barem katkad prolazite?

Podite na neke od gradskih stuba koje vode do vidikovca. Promatrajte pojedinosti na koje nailazite. Osobito promatrajte ljudi koji tim stubama prolaze (njihov hod, kretanje, poglede).

Zadržite se na vrhu stuba, na vidikovcu. Promatrajte i doživite grad s te udaljenosti.

Najpoznatije su Stube Petra Kružića koje iz središta grada vode do Trsata. Razgovarajte s prolaznicima: upitajte ih što im znače te stube.

Stube u književnosti

Pročitajte predaju o stubama u Rijeci.

Koliko ima stuba do Trsata?

Koliko je odmorišta na Stubama Petra Kružića?

Mnogi hodočasnici tim stubama idu Gospi Trsatskoj, moleći pritom krunicu.

Pišemo, stvaramo

potaknuti motivima iz priče o stubama u gradu:

- Različitost stubišta u gradu.
- Istražili smo: Rijeka je uistinu grad stuba.

potaknuti šetnjom gradskim stubama:

- Opis stubišta.
- Ljudi u prolazu.
- Penjući se prema vrhu...
- Na vrhu gradskih stuba...
- Zanimljivosti na gradskim stubama (okom literata, novinara, fotografa, ilustratora).

Cesta u koju nisu vjerovali

U središtu Rijeke, nedaleko od Fiumare, počinje cesta koja vodi u planinsko zaleđe. To je cesta za Gorski kotar. Počeo ju je 1803. graditi senjski general i graditelj Ante Vukasović. Čim je cesta počela odmicati od gradskog središta prema planinama, kroz kanjon Rječine, vidjelo se koliko je to težak graditeljski zadatak. Kanjon Rječine strm je i vijugav, a trebalo je prokopati i prolaz kroz kamen Banskih vrata. Graditelji su morali pokazati vrhunsko umijeće. Bilo je i onih koji nisu vjerovali da će takvu cestu moguće izgraditi. Vukasović je zato razmišljao da se, nakon završetka ceste, na Banska vrata postavi ploča s natpisom *Onima koji ne vjeruju*. Cesta je nakon kanjona Rječine nastavila vijugati. Gradili su je uspinjući se i spuštajući šumskim obroncima Gorskog kotara. Ukopavali su, nasipavali, premoćivali rijeke i preskakivali vijaduktima provalje, te stigli do Karlovca. Uz cestu su postavljeni miljokazi, visinari i sunčani satovi (da odgovore na pitanje

miljokaz – oznaka za udaljenosti između pojedinih mjesteta, obično na prometnicama i raskrižjima

visinar – oznaka s obaviješću o nadmorskoj visini

Lujzjana 1811. godine – najljepša cesta u Europi.

koliko se već putuje). Izgrađeni su bubrežni i vodospreme. Kada je 1811. završena, proglašena je najljepšom cestom u Europi.

Vukasović to nije dočekao. Dvije godine prije toga preminuo je od posljedica ranjavanja u ratu protiv Francuza. Francuzi su završili posljednjih 15 kilometara ceste i nazvali je Lujzijanu, prema supruzi francuskog vladara Napoleona.

Čim je prometnica dobila putnike za Rijeku i iz Rijeke, donijela je dobro i mnogim mjestima u Gorskem kotaru, koje je povezala. Cestu su održavali brojni cestari. Za promet robe Lujzijanom naplaćivala se vozarina.

Kada je 1990-ih kroz Gorski kotar izgrađena autocesta, Lujzijana je predahnula od prevelika prometa. Komu se žuri zbog posla, putuje autocestom. Komu je do turističkog uživanja u ljepotama Gorskog kotara, bolja mu je Lujzijana.

Istražujemo

Saznajte koji prigradski autobusi prometuju tom cestom te bar tako priđite taj dio Lujzijane.

Ustanovite kakav je promet Lujzinskom cestom bio nekada, a kakav je danas.

Na putovanju se najbolje uči. Stoga bi bilo izvrsno organizirati izlet Lujzijanom, s kraćim i dužim zaustavljanjima do Karlovca.

Sastavite program putovanja. Putem čitajte iz proučene literature o Lujzinskoj cesti, njezinoj izgradnji i zanimljivostima.

Raspitajte se u Turističkoj zajednici o sadržajima turističko-povjesne manifestacije *Ljeto na Lujzjani i Karolini*.

Konačišta na Lujziji

Prva lujzinska kolibica otvorena je na planinarskom putu prema Risnjaku, neposredno uz staru trasu Lujzinske ceste.

Saznajte više o lujzinskoj kolibici – konačištima na Lujziji.

Pišemo, stvaramo

potaknuti motivima iz priče o Lujzinskoj cesti i putovanjem:

- Napravite plakat na kojemu ćete slikom i tekstrom predstaviti važnost Lujzijane nekad i današnju njezinu sudbinu.
- Putopisi: Vrijavom cestom do Banskih vrata – Lujzijanom malo-pomalo do Karlovca – U lujzinskim kolibici – Dnevnik putovanja starom cestom.
- Sažeto prikažite prometnu važnost nekadašnje Lujzijane. Usporedite je s današnjim suvremenim prometnicama.
- Zanimljivi susreti i razgovori.
- Problemski članak, komentar: Ljepote i tuge stare Lujzijane.
- Sastavljanje priče: Priča stare dame Lujzijane – Susret Lujzijane i autoceste.

Karolina Riječka

Godine 1813. pred Rijekom su osvanuli brodovi britanske ratne flote. Bio je 3. srpnja i pet brodova usidrilo se na dvije pomorske milje od grada. Riječani su u prvi mah pomislili da se došljaci žele opskrbiti vodom i radoznalo ih promatrali. Iznenadan topovski plotun s mora natjerao ih je u zaklone. Na obalu su ubrzo pristala 22 brodića sa 600 britanskih vojnika. Flota je za vrijeme iskrcavanja nastavila zasipati topovskim kuglama područje Staroga grada i Trsata. Na brodovima su znali da se tu nalaze francuske trupe s kojima je Britanija tih godina bila u sukobu.

Uplašeni stanovnici krenuli su dalje od grada. Povukli su se i francuski vojnici te predstavnici gradske vlasti. Britanci su krenuli paliti jedrenjake u pristaništu na Fiumari. Plamen je zaprijetio obližnjim kućama. U općem metežu, tada se iz kuće br. 431 na Fiumari pojavila mlada žena i – krenula prema Britancima.

Htjela je doći do njihova zapovjednika koji se nalazio uz topovsku bateriju nedaleko od gradskog središta.

Ta odvažna žena bila je Karolina Belinić. Potjecala je iz ugledne obitelji. Suprug joj je se bavio trgovinom, a otac Franjo bio je godinama britanski konzularni predstavnik za taj dio Jadrana. U tomu ga je naslijedio sin Ignazije. Karolina je, dakle, kći i sestra osoba koje su u Rijeci zastupale britanske interese, kao i britanski zapovjednik. Kako je tekao razgovor, nije zabilježeno. Karolina je vjerojatno objasnila da je razaranje grada besmisleno kada se neprijateljska vojska povukla. Grad je pošteđen od daljnog razaranja. Treći dan Britanci su otplovili, tražeći Francuze drugdje. Riječani se nisu zaboravili odužiti Karolini. Grad je darovao općinskomu muzeju 1901. njezin portret, a 1905. nazvao po njoj jednu ulicu. Građani su Karolinu Belinić s vremenom prozvali Karolina Riječka. Na dane kada je spasila grad, danas u gradskoj luci podsjeća gat s njezinim imenom.

Istražujemo

Portret Karoline Belinić izložen je u Pomorskom i povjesnomu muzeju Hrvatskog primorja u Rijeci. Potražiti ga možete i na mrežnim stranicama. Pročitajte kraći tekst koji govori o životu ove Riječanke. Sve ono što možete saznati iz životopisa i priče o tom liku, povežite s osobitostima koje zapažate promatranjem likovnog portreta.

Razmislite: Zašto se o Karolini Belinić govori kao o riječkoj Juditi?

Istražite priču o Karolini Belinić, nazvanoj Karolina Riječka, s gledišta dramske, kazališne i filmske umjetnosti.

Književnost, kazalište i film

Događaj iz 1813. nadahnuo je Dragu Gervaisa koji je 1952. napisao komediju *Karolina Riječka*.

U dokumentaciji hrvatske kinematografije nalazimo i podatak o filmu nastalom na predlošku Gervaisova dramskoga teksta *Karolina Riječka*.

U Hrvatskome narodnom kazalištu Ivana pl. Zajca na Gervaisovu je predlošku nastao istoimeni mjuzikl za koji su Riječani pokazali veliko zanimanje.

Zanimljivost

U zid crkve Sv. Vida ugrađena je jedna topovska kugla iz 1813. godine. U natpisu stoji: Kugle te dade nam Engleska 1813. odavde goneći Francuze.

Gat Karoline Riječke

Na Gatu Karoline Riječke održava se dio programa *Riječkih ljetnih noći*, a katkad je upriličena i svečanost otvaranja toga Riječanima dragog festivala. Tako se 30. lipnja 2013. u znak otvaranja festivala izveo balet *Carmina Burana*. Točno u ponoć, upravo je na ovome mjestu svečano obilježen ulazak Hrvatske u Europsku uniju. S Gata Karoline Riječke odjeknula je *Oda radosti* u izvedbi zbora i orkestra riječkoga Hrvatskog narodnog kazališta Ivana pl. Zajca.

Pišemo i razgovaramo

potaknuti motivima iz priče o Karolini Belinić:

- Opis osobe – portret: Riječka Judita.
- Razgovor s gospodom Karolinom Belinić (zamislite razgovor u kojem sugovornica iznosi svoje viđenje onoga što je zapisano o njoj, o gradu i vremenu u kojem je živjela).
- Vijest i izvješće: Program *Riječkih ljetnih noći* – izvedbe na Gatu Karoline Riječke.
- Povjesna šetnja Gatom Karoline Riječke: pripovijedajte o događaju u kojem je junakinja Karolina Belinić (sažeto, objektivno, subjektivno). Možda uspijete zainteresirati slučajne prolaznike ili neke od onih koji rado svraćaju na Gatu ne bi li uživali u suncu i moru.

Signali s obale

Svjetionik na Mlaki isprva se nije nalazio na današnjem mjestu. Kada se 1884. prvi put pojavio, bilo je to podalje od obale, prema pučini. Postavljen je na završetku glavnog lukobrana riječke luke. Svjetlosnim signalima pomagao je pomorcima u sigurnoj plovidbi, olakšavajući im određivanje brodske pozicije. Bio je toliko snažan da su se njegovi signali vidjeli na udaljenosti do 15 nautičkih milja. Slao ih je danju i noću. Izgrađen je od lijevanog željeza i čelika, visine 31 metra. Do vrha tornja moglo se popeti unutarnjim spiralnim stubištem sa 166 stuba. Vrh je bio pokriven kupolom. U kupoli se nalazio najvažniji dio svjetionika, reflektor, namješten tako da naizmjenično daje bijelu i crvenu svjetlost. Svjetionik nije dugo stajao na vrhu lukobrana. Nekoliko godina nakon postavljanja, taj dio lukobrana počeo je tonuti. Uslijedili su

nautička milja – jedinica duljine u pomorskom i zračnom prometu; morska milja, 1852 m

Istražujemo

Ima li danas svjetioničara kao onih iz priča? Kakav je njihov život?

Kako izgleda unutrašnjost svjetionika?
Kako se penjemo do vrha?

Posjetite svjetionik na Mlaki.

Saznajte više o jadranskim svjetionicima.

Međunarodni dan svjetionika,
18. kolovoza

graditeljski radovi, a svjetionik je rastavljen i odnesen u skladište. Na njegovo je mjesto postavljeno obalno svjetlo lakše konstrukcije. Godine 1893. svjetionik je iznova sastavljen i podignut na Mlaki. Uz njega je izgrađena kućica za svjetioničara. Još je jedanput pomaknut 1933., ali ne lijevo ili desno, nego uvis. Tada je izgrađena veća kuća za svjetioničara i njegovu obitelj, s radionicom. Novim, višim temeljima unutar zgrade, svjetionik je dosegnuo 38 metara. I njegovo je metalno tijelo promijenilo izgled. Ojačano je armiranobetonskim rebrima te obloženo opekom. Stara kupola zamijenjena je novom.

Svjetionik je 1992. automatiziran pa mu svjetioničari više nisu potrebni. Na završnom je katu 2001. nadograđen prostor za rad Obalne postaje Rijeka Radio koja pomorcima pruža obavijesti važne za sigurnu plovidbu i ostale informacije. Svjetionik na Mlaki jedini je u Hrvatskoj koji u sklopu zgrade ima radijsku postaju. On je srce riječkoga plovnog područja.

Slušamo, pjevamo, čitamo

Pomorska večer nedavno je proslavila 60. rođendan plovidbe morem Hrvatskoga radija. Proslava se emitirala upravo iz riječkoga studija. Saznajte više o toj emisiji o moru, pomorcima i brodovima.

Napisane su mnoge pjesme o moru i mornarima. Mnoge su i uglazbljene.

Potražite u školskoj knjižnici *Mare nostrum*, antologiju hrvatske poezije o moru.

Potražite na mrežnim stranicama riječke klape. Na njihovu se repertoaru nalaze i pjesme o moru. Poslušajte.

Pišemo

potaknuti motivima iz priče o svjetioniku na Mlaki:

- Sažeto prepričajte povijest svjetionika na Mlaki.

potaknuti posjetom svjetioniku i Obalnoj radijskoj postaji:

- Opis i doživljaj unutarnjeg dijela svjetionika. Osobito zanimljivo spiralno stubište.
- Sastavljanje priče: svjetionikove morske priče.
- Pisanje dnevnika: Dnevnik svjetionika na Mlaki.
- Zanimljiv susret i razgovor: Obalna radijska postaja Rijeka Radio.

Dvije pruge za jedan grad

Izum željeznice potaknuo je mišljenje da se gradovi povezuju sa svjetom kada dobiju željezničku prugu. Rijeka je u tomu drukčija od ostalih gradova. U trenutku svoga povezivanja s velikim europskim gradovima, učinila je to dvostruko. Iste godine u nju su stigle dvije željezničke pruge.

Izgradnjom dionice Rijeka – Pivka, koja je vodila prema Ljubljani, Rijeka se 1873. povezala s Bečom. Izgradnjom dionice Rijeka – Karlovac, koja je vodila prema Zagrebu, Rijeka se iste godine povezala s Budimpeštom. Usporedna izgradnja dviju pruga prema Rijeci govorila je o gospodarskoj važnosti grada. Osim za prijevoz putnika, željezница je pogodna za prijevoz raznih vrsta robe.

Izgradnja pruge potaknula je izgradnju željezničkog kolodvora. Otvoren kad i pruga, isprva je imao izgled drvene barake. Novi, mnogo bolji kolodvor počeo se graditi 1889.

peron – mjesto za ulaz i izlaz iz vlaka na željezničkom kolodvoru ili za ulaz i izlaz iz autobusa na autobusnom kolodvoru

godine. Zgrada je predana na upotrebu 1. siječnja 1891. godine. Prvi vlak s riječkog perona krenuo je 2. siječnja 1891. u 5.35, a vozio je u Pivku.

Zgrada kolodvora bila je podignuta na morskoj obali. Teren se zato morao nasipavati, pogotovo na dijelu na kojem je bilo predviđeno postavljanje tračnica i željezničkih instalacija. Izgradnje kolodvora prihvatio se arhitekt Ferenz Pfaff, stručnjak za tu vrstu građevina. Pfaff je izgradio 14 kolodvora, najvećim dijelom u Mađarskoj. Istodobno s riječkim, gradio je zagrebački kolodvor, pa su te dvije zgrade slične. U mađarskom gradu Füzesabonyu postoji predaja prema kojoj su se Pfaffovi nacrti tamošnjega i riječkog kolodvora pomiješali, te je Rijeka dobila nacrt ljepše građevine.

Riječki kolodvor odmaknut je od uličnog niza zgrada kako bi se ispred njega dobio prostor za manji trg. Time je postignut dojam monumentalnosti kolodvora. Uz njega se danas nalazi izložena parna lokomotiva iz 1914. godine.

ili

Putovanje vlakom prema Pivki i Ljubljani.

ili

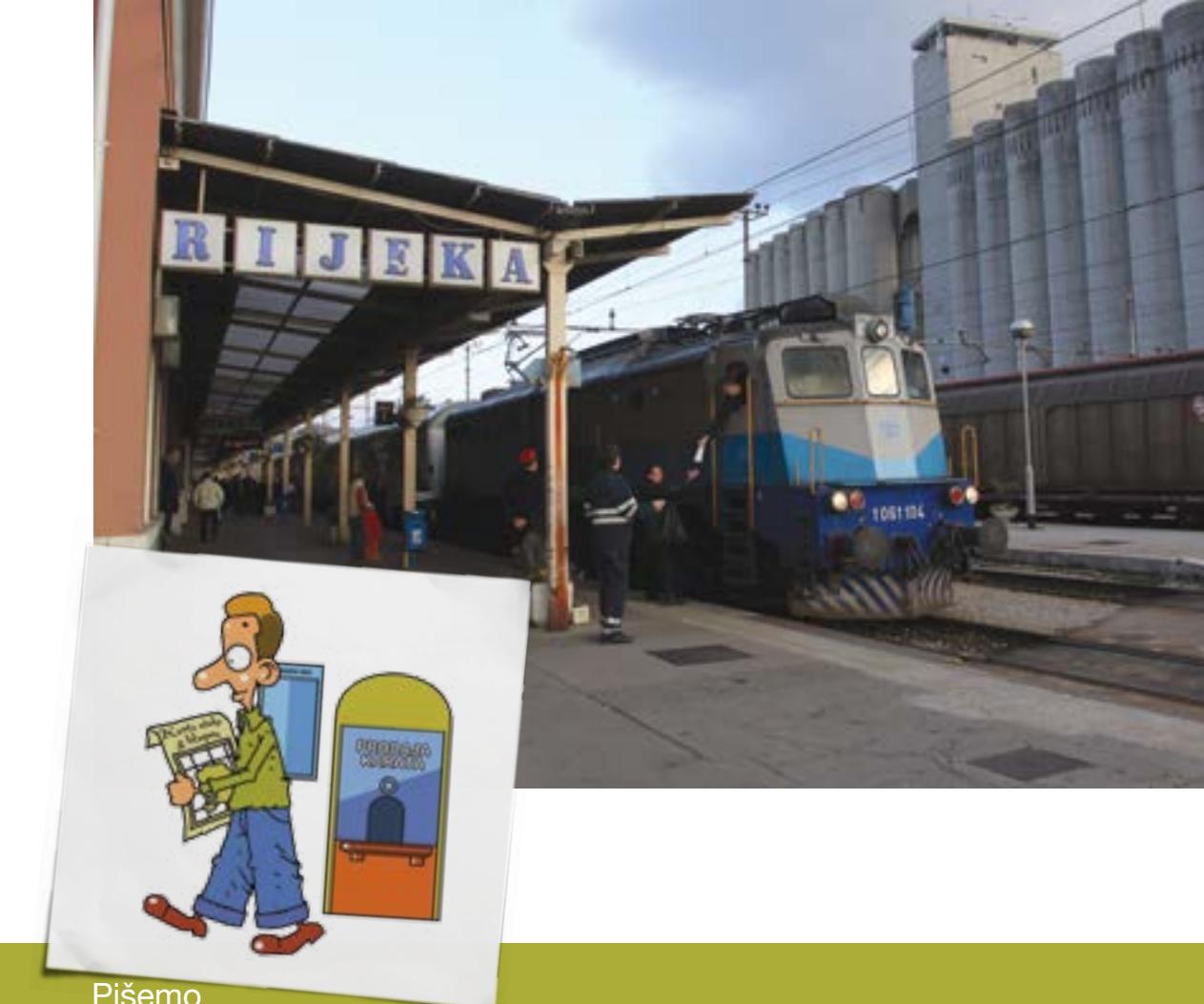
Vožnju putničkim vlakom do obližnje željezničke postaje: Sušak-Pećine; Škrljevo; Fužine.

Otiđite na željeznički kolodvor u Rijeci. Promatrazite ljudе u kretanju kolodvorom. Koga susrećete?

Razgovarajte s putnicima: Kamo putuju? Koliko često putuju vlakom? Jesu li zadovoljni putovanjem vlakom?

Problemsko pitanje: Što bi trebalo mijenjati? Zašto?

Istražite današnju prometnu povezanost vlakom između Rijeke i ostalih hrvatskih gradova te između Rijeke i nekih europskih gradova (u Italiji, Austriji, Mađarskoj).

Pišemo

potaknuti motivima iz priče o riječkoj željeznići:

- Usporedite glavne željezničke kolodvore u Rijeci, Zagrebu, Osijeku i Splitu (posredno: promatranjem fotografija; neposredno: iz svojih iskustava, ako ih imate).
- Usporedite riječki Željeznički kolodvor danas s onim koji možete vidjeti na starim fotografijama.
- Sažeto napišite što znate o povijesnim i geografskim važnostima razvoja željezničkih kolodvora u Rijeci.

potaknuti obilaskom Željezničkog kolodvora i putovanjem vlakom:

- Putopis: Vlakom u Gorski kotar – Vlakom u okolicu Rijeke.
- Zanimljiv susret i razgovor.
- Subjektivno i objektivno iznošenje događaja: Saznali smo o...
- Razni opisi: portret osobe (primjerice čuvara pruge), unutrašnjost vlaka, ljudi u pokretu (na stanici, u čekaonici, u redu pred blagajnama, pri silaženju iz vlaka, pri ulaženju u vlak), prostor ispred ulaska u kolodvor, spomenik Lokomotiva.
- Anketa, komentar, osvrt: Naša putovanja vlakom – Vlakom svakodnevno na posao.

Kakao-priča o tvornici koje nema

Riječka tvornica kakaa i čokolade osnovana je 1896. godine. Bio je to prvi pogon za industrijsku proizvodnju takvih proizvoda na području Hrvatske. Pogon se nalazio u velikoj trokatnoj zgradbi podignutoj u blizini raskrižja današnje Zvonimirove ulice i Ulice Vinka Benca.

Tvornica je nudila kupcima čokoladne table, čokoladne bombone, kakao u prahu, tortice, šnите i slične slatke zalogaje. Da bi kupci lakše upamtili njezine proizvode, u Tvornici su osmislili dvije proizvodne marke. To su bile marka *Slon* i marka *Jadran*.

Čokolade su stizale na prodajna mjesta pod imenom *Riječka čokolada Slon*. Na omotima se našla otisнутa ilustracija s motivom slona, katkad slonice s tri slonića. To je kupcima trebalo kazati da je riječ o proizvodu posebnog, egzotičnog podrijetla. Kakao za proizvodnju stizao je u Rijeku iz dalekih krajeva u kojima

Istražujemo

Zasigurno će vas zanimati još pojedinosti, osobito onih slikovnih, o negdašnjoj proizvodnji čokolade u Rijeci. Pretražite mrežne stranice i otkrijte reklamne tekstove i fotografije o tvornici koje više nema.

Saznajte kada se i gdje organizira Festival čokolade.

Tvornica je promijenila naziv u Gerbaud. Je li vam poznat izgovor toga naziva? Jeste li čuli za *Gerbeaud* ili *Žarbo kocke*? Možda vaši stariji znaju i recept? Koji čokoladni kolač osobito volite?

raste biljka kakaovac, i u Rijeci se miješao sa šećerom i mljekom. Tko je poželio kakao u prahu da bi ga u svom domu upotrijebio za pripremu napitka ili kolača, mogao je u prodavaonici kupiti okruglu kutiju na kojoj je bio otisnut naziv *Riječki kakao Slon* ili *Riječki kakao Jadran*. I neki drugi tvornički proizvodi završavali su u rukama kupaca pod posebnim nazivima. Primjerice, *Riječke tortice* i *Adria šnite*.

Tvornica čokolade vrlo je mnogo ulagala u reklamu. Naručila je izradu plakata u boji na kojima se često moglo vidjeti kako žene i djeca uživaju u čokoladnim zalogajima. Naručila je i tiskanje reklamnih razglednica s maštovitim motivima. Na njima su naslikani šumski patuljci kako pripremaju na vatri kakao napitak, pustinjski razbojnici kako vrebaju karavanu s teretom kakaa, anđeli kako u djevojački san donose velike kutije *Riječkog kakaa*.

Mijenjajući vlasnike, Tvornica je s vremenom promijenila i naziv. Od 1919. do 1944. radila je kao Tvornica čokolade *Gerbeaud*.

Reklame

Reklamni stil je svima dobro poznat. Sadržaj i izraz reklama utječu na svijest ljudi. Pronađite i proučite članke o jeziku reklama. Usporedite reklame za čokoladu u Rijeci iz davne 1913. godine s današnjima, vama vrlo dostupnim različitim reklamama u tisku i na televiziji.

Problematsko pitanje: Kako se odnosimo prema reklamama?

Možete provesti anketu (učenici, nastavnici, slučajni prolaznici) ili razgovor sa psihologom.

Što mi možemo reklamirati?

Što bismo željeli reklamirati?

Kako to učiniti?

Pišemo

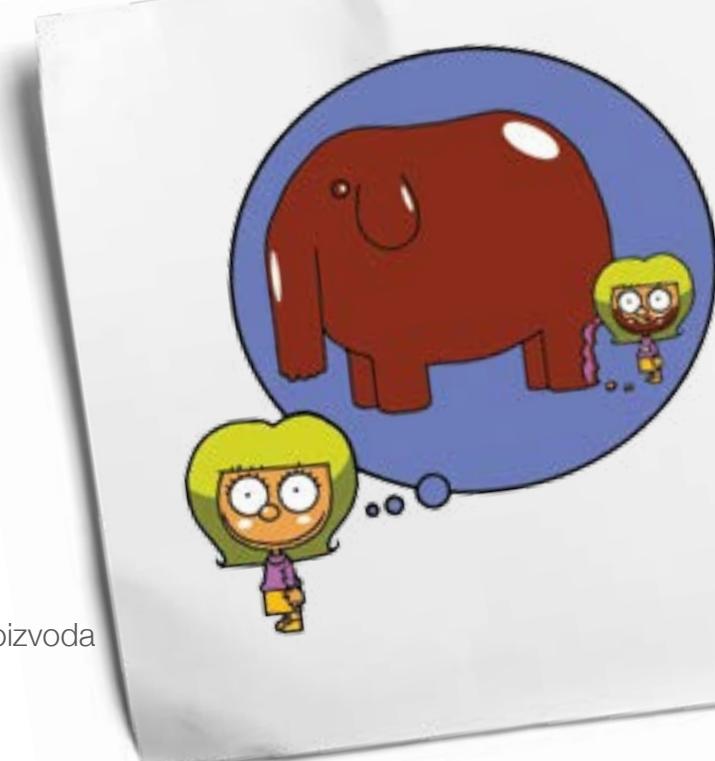
potaknuti motivima iz priče o riječkoj čokoladi:

- Napravite plakat kojim ćete predstaviti nekadašnju riječku Tvornicu čokolade, njezine reklame (reklamne razglednice).
- Napravite još jedan plakat kojim ćete prikazati sličnosti i razlike u sadržaju i izrazu reklama za čokoladu nekad i danas.
- Sastavljamo priču: Čokoladne priče – Priča likova s reklame.
- Anketa: Živite u Rijeci. Kratko odgovorite na pitanje: Je li ovaj grad ikada imao Tvornicu čokolade? Što mislite, gdje se ta tvornica u gradu nalazila?

Saznajte više o:

- proizvodnji čokolade
- kvaliteti čokolada i čokoladnih proizvoda
- povezanosti čokolade i zdravlja
- zanimljivostima o čokoladi.

Organizirajte tribinu na temu: Svi volimo čokoladu, ali...

S golovima bez prečki

Prije samog završetka Ulice Milutina Barača, na zidu uz desni pločnik, nalazi se spomen-ploča posvećena prvoj nogometnoj utakmici odigranoj na tlu Hrvatske.

Utakmica je odigrana 1873. na zemljištu koje je bilo u vlasništvu obitelji Kvassay. Ta je obitelj bila vrlo sklopa sportu. Zemljište se nalazilo pored ulice, na predjelu Pod Jelšun.

Povod za utakmicu bilo je puštanje u promet dionice željezničke pruge Rijeka – Karlovac. Pruga je dalje vodila prema Budimpešti. Među graditeljima pruge bilo je engleskih inženjera i tehničara, kao što ih je iste godine bilo među graditeljima pruge Rijeka – Ljubljana. Ta je pruga dalje vodila prema Beču. Na izlasku iz Rijeke prolazila je pored zemljista obitelji Kvassay. Prolazila je i pored obližnjega Riječkoga tehničkog zavoda koji je vodio

kriket – momčadska igra na travi

Istražujemo

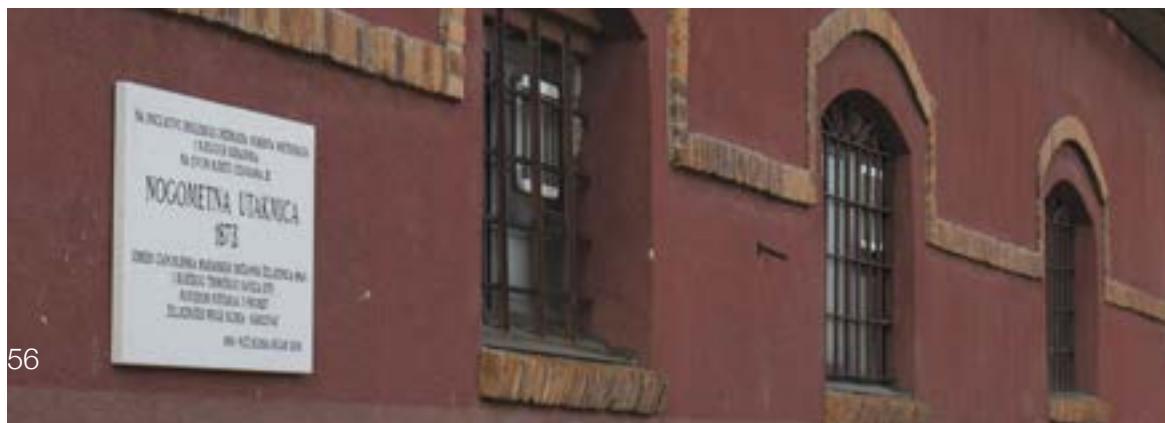
Saznajte više o prvoj nogometnoj utakmici u Rijeci.

Posjetite igralište uz Baračevu ulicu

Istražite koja igrališta imaju djeca i mlade u gradu Rijeci.

Legenda hrvatskog nogometa: riječki nogometar Petar Radaković (1937.–1966.)

Nogometni klubovi u Rijeci: najmlađi članovi nogometaši.

engleski inženjer Robert Whitehead. S njim je radilo nekoliko engleskih inženjera i tehničara. Držeći se svojih običaja, oni su u slobodno vrijeme igrali tenis i kriket te jahali.

Nogometno nadmetanje dviju momčadi na terenu Pod Jelšun dogodilo se nepoznatog dana u listopadu 1873. godine. U jednoj su momčadi bili inženjeri, tehničari i ostalo osoblje Tehničkog zavoda. S njima su u igru ušli domaći radnici koji su u Zavodu bili najbrojniji. Protivnički igrači bili su inženjeri i tehničari koji su radili za Državne željeznice. Imena igrača nisu ostala zabilježena. Nije poznat ni rezultat kojim je susret završio. Ipak, zna se da je utakmica odigrana bez prečki na golovima jer ih u to vrijeme nije bilo. Prečke su uvedene 1875., isprva u obliku trake između dviju stativa.

Igralište uz Baraćevu ulicu postalo je omiljeno nogometno mjesto do 1912. godine. Bilo je gotovo stalno zauzeto. Riječki klubovi su igrali službene utakmice koje je znalo promatrati oko 600 gledatelja.

Problemski članak, komentar, anketa

Ima li svaka gradska četvrt dovoljno prostora za igru loptom? Što nam znači nogomet?

Svjetski dan najvažnije sporedne stvari na svijetu – nogometa, 19. svibnja

Pišemo

potaknuti motivima iz priče o nogometu

- Razmišljanje: Kako je to moralo biti na prvoj nogometnoj utakmici davne 1873. godine.

potaknuti pričama o nogometu danas

- Članak o nogometu u Rijeci.
 - Razgovor s nogometom.
 - Problemski članak, komentar: Navijačka groznica može biti zdrava.

Skok u plavo

Kao stanovnici grada u Kvarnerskom zaljevu, Riječani su vrlo skloni sportskim aktivnostima na moru. Plivaju, veslaju, rone, jedre, igraju vaterpolo, bave se sinkroniziranim plivanjem, skokovima u vodu, sportskim ribolovom, surfanjem na dasci.

Neke od tih aktivnosti događaju se na gradskim plažama gdje svatko može rekreativno plivati, roniti ili skakati u more. Za neke je aktivnosti bolje da se odvijaju na sigurnoj udaljenosti od obale, ako treba u organizaciji gradskih klubova. Takvi su sportovi jedrenje, veslanje i sportski ribolov.

Dio aktivnosti održava se u sportskim bazenima. Bazen na Školjcu otvoren je 1963., a 1974. bazen na Kantridi. Najvažniji objekt te vrste danas su Bazeni Kantrida. To je najveći i, prema mnogima, najljepši bazenski kompleks u Hrvatskoj. Izgrađen je 2011., a čini ga pet bazena različitih namjena i dimenzija. To su: Olimpijski bazen 1 (dvoransko plivalište) s pomičnim krovom, Olimpijski bazen 2 (otvoreno plivalište), Dječji bazen, Bazen za skokove u vodu te još jedan, 25-metarski bazen. Kompleks je namijenjen za pripremu sportaša svih dobnih skupina i za sportska natjecanja. Koriste ga plivački, vaterpolski i skakački klubovi te klubovi za triatlon i sinkronizirano plivanje. Ujedno je mjesto za sportsku rekreatciju građana.

*Ljeti plivam, skačem, igram
se na moru i uz more.
Zimi plivam u bazenu,
a moj stariji brat
igra vaterpolo.
Moj je tata nekad
veslao i jedrio.
Mama voli skakati na
glavu. Nona je smiješna
kad u more skoči na noge
jer tada začepi nos.
(učenik 2. razreda)*

Bazeni Kantrida dom su Plivačkog kluba *Primorje* i Vaterpolskog kluba *Primorje*. Kao jedno od središta sportova na vodi u Hrvatskoj, Bazeni su kruna riječke tradicije u toj vrsti sportova. U Rijeci je 1887. počelo radom Društvo za jedrenje, a 1897. Društvo za veslanje. Hrvatski športski klub *Viktorija* osnovan je 1908. i najstariji je plivački klub u Hrvatskoj. *Viktorija* je s vremenom promjenila ime u *Primorje*.

Bazeni Kantrida mjesto su međunarodnih sportskih natjecanja. Na Kantridi je poniklo nekoliko europskih i svjetskih plivačkih prvaka. Krenuvši s Kantride, i riječki vaterpolisti postali su klupski viceprvaci kontinenta.

Istražujemo

Istražite koji su europski i svjetski plivački prvaci ponikli s bazena na Kantridi. U tekstu se navode klubovi: Plivački klub *Primorje* – Vaterpolski klub *Primorje* – Hrvatski sportski klub *Viktorija*. Saznajte više o njihovu radu.

Posjetite koji od klubova navedenih u tekstu.

Među članovima potražite svoje vršnjake. Razgovarajte s njima o njihovu djelovanju u klubu. Posjetite ih u vrijeme treninga. Potražite neke od trenera. Razgovarajte

Pišemo, organiziramo, stvaramo

potaknuti motivima iz priče o sportovima na moru:

- Napravite plakat na kojemu ćete navesti sve sportske aktivnosti povezane s morem, u koje se učenici vaše škole mogu uključiti. Obogatite plakat fotografijama aktualnih treninga i natjecanja.
- Organizirajte tribinu na neku od sljedećih tema: Mi i sportovi na moru u gradu Rijeci – Plivanje u našem gradu – Najmlađi vaterpolisti – Sportovi na moru i zdravlje mladih.
- Anketa: Kojim se sportovima na moru bave naši učenici?
- Problemski članak ili komentar: Zar još ima neplivača?

potaknuti posjetima plivačkom i/ili vaterpolskom klubu:

- Jedno poslijepodne na treningu plivanja/vaterpola...
- Zanimljiv susret i razgovor.
- Opis ljudi u pokretu: Bazeni na Kantridi – Plivači pri odmoru – Igra vaterpolista.
- Sastavljanje priče: Priča o jednom klubu.
- Snimanje dokumentarnog filma: Najmlađi vaterpolisti.

s njima o radu s najmlađim članovima. Odaberite sport na moru koji biste rado istražili. Saznajte kako se taj sport organizira u vašoj školi, a kako u gradu Rijeci.

Ako ste već aktivni u nekoj od sportskih aktivnosti, u školi ili u gradu, razgovarajte o tome s ostalima učenicima.

Natjecanja na Kantridi

Saznajte o:

- međunarodnim plivačkim natjecanjima
- međunarodnim vaterpolskim natjecanjima
- regionalnom prvenstvu u plivanju.

Posjetite neko od natjecanja lokalnoga obilježja.

Pročitajte članak na mrežnim stranicama o:

Svjetskom danu sporta:

Svjetskom danu sporta obilježava se 30. svibnja s ciljem promicanja pozitivnog stava prema tjelesnoj aktivnosti kao preduvjetu zdravog i aktivnog načina života.

Iz njihovih ruku plovi i čelik

Živeći na moru, Riječani su njime oduvijek plovili, a plovidbe nema bez brodova. Duž gradske obale je tijekom povijesti radilo mnogo brodogradilišta.

U njima se od srednjeg vijeka gradilo na stotine jedrenjaka. Jedan od njih, nazvan *Restaurador Rosas*, postao je u 19. stoljeću zapovjednički brod argentinske ratne mornarice. Jedrenjakom *Splendido* kapetan Ivan Visin oplovio je između 1851. i 1859. Zemljinu kuglu. U Rijeci je u 19. stoljeću radila i tvornica platna za jedra te tri užarije koje su proizvodile užad potrebnu za upravljanje jedrenjacima. Najdugovječnija među njima postat će Tvornica konopa Rijeka, proizvodeći užad skoro 230 godina, od 1764. do 1993.

Kada su jedrenjaci počeli prepustati mjesto na moru parobrodima, gradska brodogradilišta slijedila su razvoj tehnologije. Umjesto drva,

kao materijal se učestalo počeo koristiti čelik. U Riječkom tehničkom zavodu krenula je proizvodnja vrlo kvalitetnih brodskih parnih strojeva. U Zavodu je 1872. izgrađen i prvi hrvatski parobrod, nazvan *Hrvat*. Bio je to prvi brod te vrste izgrađen na hrvatskoj obali za domaćeg naručitelja. U susjednom brodogradilištu *Ganz-Danubius* porinut je 1914. *Szent István*, jedan od najvećih europskih ratnih brodova svoga doba. Sagrađen za austrijsku ratnu flotu, bio je dug 152 i širok 28 metara. Imao je posadu od gotovo 1.100 časnika, dočasnika i mornara.

To riječko brodogradilište započelo je rad 1905. godine. Svremenom je promijenilo naziv u *3. maj*. S njegovih navoza porinute su u more brojne podmornice, razarači, tankeri, putnički, kontejnerski i ostali brodovi. Među njima je posebno zanimljiva mini podmornica *Loligo*. Izgrađena 1914., *Loligo* je prvi svjetski batiskaf, podmornica namijenjena znanstvenom istraživanju podmorja. Bila je duga 12 metara i projektirana za uranjanje do 50 metara ispod morske površine.

Istražujemo

Grafit *Loligo* (ime znači: lignja) nedavno je predstavljen u lučici na Kantdridi. Otiđite pogledati taj pozamašni rad iz kojega se može mnogo naučiti. Prethodno na mrežnim stranicama pogledajte kratku snimku o ideji i nastanku toga grafita.

Potvrdu da Rijeka i njezini stanovnici oduvijek pripadaju pomorskoj tradiciji nalazimo i u nazivima ulica. Tako u samome središtu grada prolazimo Užarskom, Jadrarskom, Veslarskom, Ribarskom ulicom. Tu su još i Riva i Portić te malo udaljenije Kapitanovo. Pokušajte objasniti poveznicu između tih naziva ulica i pomorske tradicije.

Znanost i umjetnost

U objašnjenju pojma brodogradnja, naći ćemo i zanimljivost da je riječ o kombinaciji znanosti i umjetnosti. Razmislite zašto je tomu tako. Pomoć potražite u definiciji do koje ćete lako doći pretraživanjem mrežnih stranica.

Već ste se u priči o delti bavili fotografijama i nazivima raznih plovila. Ovdje neka vam u središtu pozornosti budu jedrenjak – parobrod – brod. Uzmognete li, bilo bi vrijedno barem iz daljine promatrati gradilište brodova. Osobito obilježje u *3. maju* daju goleme dizalice koje se mogu zapaziti s prozora i balkona mnogih zgrada istočnoga i zapadnoga dijela grada.

Pišemo

potaknuti motivima iz priče:

- Na predlošku starih fotografija i grafita u lučici na Kantridi opišite podmornicu *Loligo*.
- Objektivno pripovijedajte o prvoj znanstvenoj podmornici.
- Zamislite i sastavite priču: Kako bi bilo otploviti *Loligom* (opишite unutrašnjost podmornice; opишite izvanjski morski prostor kuda biste *Loligom* prolazili; možete uključiti i koji neobični susret; možete sebe predstaviti kao istraživača).
- Stvaralački pripovijedajte: priča s grafita – *Loligo* otkriva svoju davnu priču.
- Susreti u brodogradilištu: Poželimo mnogo brodova.

Filmski napad na banku

Drviigrani film na tlu Hrvatske snimljen je u Rijeci 1909. godine. Nastao je prema istinitom događaju. U ljeto te godine dva su ruska razbojnika napala Narodnu banku na današnjem Trgu 111. brigade. Napadači su ukrali 50 tisuća kruna. Bilo je pucnjave pa je tijekom pljačke ubijen direktor Banke. Gradska stražar Giovanni Ratcovich smjesta je uhvatio jednog razbojnika. Drugi je pobjegao, ali je uhvaćen nakon nekoliko dana u Švicarskoj i doveden natrag. Jedan je razbojnik kažnjen doživotnim zatvorom, drugi s 15 godina zatvora.

Prema filmskim običajima toga vremena, uzbudljiv događaj ubrzo je ponovljen pred kamerom, s glumcima. Snimatelj je vjerojatno bio Salvatore Spina. Film je nazvan *Napad na Narodnu banku u Rijeci* (izvorno: Assalto alla Banca Popolare di Fiume) i bio je crno-bijeli, bez zvuka. U kinematografima je prikazivan

Istražujemo

Istiniti je događaj ovjekovječen filmom. Potražite na mrežnim stranicama više pojedinosti o igranom filmu koji se navodi u tekstu.

Pročitajte i novinske napise o tomu važnom filmskom događaju.

Otiđite na Trg 111. brigade hrvatske vojske (negdašnja Piazza Dante). Zamislite scene opisane u filmskoj prići *Napad na Narodnu banku u Rijeci*.

U razgovoru sa starijima saznajte koje su riječke kinodvorane posjećivali u svom djetinjstvu i mladosti. Nakon što saznate o mjestima svih nekadašnjih kinodvorana u Rijeci, napravite plan obilaska. Tijekom toga obilaska, potražite i kuću Zmajić u Rijeci. Otkrijte što se danas nalazi na mjestu prve stalne kinodvorane u Hrvatskoj.

Koje kinodvorane u Rijeci danas možemo posjećivati?

već u prosincu 1909. godine.

Rijeka je te godine imala pet stalnih kinodvorana i građani su ih rado posjećivali. Pokretne, filmske slike poznavali su još od 1896., kada je u gradu prikazana prva predstava nekog putujućeg kinematografa na tlu Hrvatske. Bilo je to samo godinu dana nakon prve svjetske filmske projekcije koju su održala braća Lumière u Parizu. Film je prikazan u kući Zmajić na Rivi. Filmovi su se 1900. počeli prikazivali u *Teatru Fenice*. U Rijeci je potom otvorena prva stalna kinodvorana na prostoru Hrvatske. Počela je raditi 1906. na Fiumari kao kinematograf *Edison*.

Film *Napad na Narodnu banku u Rijeci* s vremenom je izgubljen. Na stotu obljetnicu snimljen je iznova. Redatelj Mladen Juran snimio je novu verziju na autentičnim lokacijama, najvećim dijelom na Trgu 111. brigade, s riječkim glumcima. Poput izvornika, film je kratak, traje 15 minuta, u crno-bijeloj tehnici, bez zvuka. Na premijeri u *Art-kinu Croatia* film se gledalo kao nekada, uz improviziranu klavirsku pratnju.

Filmska umjetnost

Istinita kriminalistička priča dobila je dva svoja filmska uprizorenja. Posrijedi jeigrani, ali nijemi film. Saznajte više o jedinstvenom hrvatskom filmskom festivalu *PSSST!* Saznajte kada se i gdje u Hrvatskoj obilježavaju dani filma te kako se i grad Rijeka uključuje u neke od filmskih programa.

Pišemo i stvaramo

potaknuti motivima iz priče:

- Pripovijedamo kao svjedoci prikazanog događaja (subjektivno, s mnogo uvrštenih zanimljivih opisa i dijaloga).
- Pripovijedamo kao novinski izvjestitelji koji moraju izvijestiti svijet o nemilom događaju.
- Stvaramo tekst zanimljive priče s današnjeg Trga 111. brigade hrvatske vojske s ciljem snimanja kratkog animiranog ili igranog filma.

potaknuti istraživanjem o filmu i kinodvoranama u Rijeci:

- Anketiramo građane: Koliko Riječani posjećuju kina? Što gledaju?
- Napravite plakat: Riječke kinodvorane. Naslovima, podnaslovima i nadnaslovima istaknite fotografije i tekstove kojima želite izvijestiti, ali i ispričati priču o rekreativno-zabavnome i kulturnom sadržaju o kojem zbole ovi prostori.

Brodolomci u ledenom oceanu

Stradanje broda *Titanic* najpoznatija je pomorska nesreća 20. stoljeća. Ta je nesreća izazvala veliko iznenadnje. *Titanic* je izgrađen kao najveći i najsuvremeniji putnički brod svoga vremena. Smatran je najsigurnijim brodom na svijetu.

Na prvo putovanje krenuo je 10. travnja 1912. iz britanskog grada Southamptona. Zaplovio je preko Atlantskog oceana prema New Yorku s 2.228 putnika. Kapetan je tijekom putovanja dobio upozorenja o velikim santama leda koje su plutale Atlantikom i smetale plovidbi. No upozorenja nije shvatio dovoljno ozbiljno. Brod je u noći između 14. i 15. travnja desnim bokom udario u ledenu santu koja je probila oplatu i u unutrašnjost je počeo prodirati ocean. S *Titanica* su radiouređajem uputili poziv za pomoć.

Poziv je primio brod *Carpathia*. Taj putnički brod redovito je plovio na relaciji Rijeka – New York – Rijeka. U trenutku primanja poziva, plovio je prema Rijeci, ali je zapovjednik naredio hitanje prema izvoru signala. Na

oplata – oplatu čine daske ili ploče koje izvana pokrivaju trup plovila

U Europi postoji jedan jedini spasilački prsluk s Titanika. Taj se nalazi – u Rijeci.

mjesto nesreće stiglo se nakon četiri i pol sata. *Titanica* više nije bilo na površini. Brodolomci su se nalazili u čamcima za spašavanje, a dio stradalnika bio je u ledenom moru. Njihovu je izvlačenju pomogao Riječanin Giuseppe (Josip) Car koji je na *Carpathiji* radio kao konobar. On i ostali članovi posade, među kojima je bilo 76 Hrvata, podigli su na palubu 712 preživjelih. Caru je tada u rukama ostao prsluk za spašavanje s nepoznatog putnika.

Carpathia je okrenula pramac prema New Yorku. Čim su brodolomci sišli na kopno, brod je nastavio putovanje u Rijeku. Riječani su ga dočekali s oduševljenjem, čestitajući posadi na spašenim životima. Kao podsjetnik na dramatičnu noć, Car je donio prsluk u svoj grad. Od četiri sačuvana prsluka s *Titanica*, to je jedini koji se nalazi u Europi. Čuva se u Pomorskom i povjesnome muzeju Hrvatskog primorja.

Istražujemo

Saznajte više o brodu *Carpathia* na kojemu je bilo Hrvata.

Spasilački prsluk kao izložak u Pomorskom i povjesnomu muzeju Hrvatskoga primorja u Rijeci dostupan je i na fotografijama do kojih možete doći pretraživanjem mrežnim stranicama.

Razmislite: Zašto se pojavljuju napisи poput ovoga: Novi dokumenti o *Titanicu* ili Nove teorije o uzroku nesreće *Titanica*?

Istražite koji su filmovi snimljeni o *Titanicu*.

Pišemo i razgovaramo

potaknuti motivima iz priče o *Titanicu*:

- Zamislite se na mjestu nekog od Hrvata koji su *Carpathijom* došli do stvarnog mesta brodoloma. Ispričajte zanimljivu priču.
- Izvijestite o događaju. U izvješće uključite sve važne činjenice. Svoje izvješćivanje popratite uzbudnjem prigodom čitanja (izvješće putem radija).
- Promotrite fotografije koje prikazuju *Titanic*. Opišite njegovu veličinu. Neka opis bude slikovit.
- Promotrite spasilački prsluk koji se navodi u tekstu. Taj stvarni prsluk čuva svoju priču. Poslušajte je i zapišite: Priča spasilačkog prsluka s *Titanica* / Što mi je ispričao spasilački prsluk s *Titanica* / Spasilački prsluk s *Titanica* otkriva svoje tajne...
- Pogledajte inserte kojega filma o *Titanicu*. Izrecite svoje dojmove i zapažanja.

Kako su Riječani pravili papir

Tvornica papira Rijeka jedan je od najvećih, najvažnijih i najdugotrajnijih industrijskih pogona u riječkoj povijesti.

Proizvodnju papira uz Rječinu pokrenuo je 1821. gradski poduzetnik Andrija Ljudevit Adamić. Tu je kupio mlin i počeo proizvodnju koristeći se vodenom snagom rijeke. Osnovna sirovina bile su mu stare krpe od kudjelje i lana. Posao su od njega 1827. preuzezeli Walter Crafton Smith i Charles Meynier. Rad su modernizirali nabavljajući stroj za proizvodnju papira, najsuvremeniji u državi. Godine 1833. nabavili su parni stroj, prvi u Hrvatskoj. Tvornica je ubrzo postala jedan od vodećih proizvođača papira u državi, a broj njezinih radnika porastao je na tisuću.

Za vrhunsku kvalitetu proizvoda, Tvornica dobiva nagrade širom Europe i otvara

kudjelja – vlakna konoplje

predstavništva za prodaju u najvećim europskim gradovima. Riječki papir nalazi kupce i na drugim kontinentima.

Tvornica je od samog početka isporučivala brojne vrste papira. S vremenom će početi najviše proizvoditi cigaretni papir. Taj je papir prvi put u Rijeci napravljen 1890. godine. Vrhunac se dogodio 1991., kada je proizvodnjom cigaretnog papira Tvornica dosegнуla drugo mjesto u Europi. Riječki papir se nakon Drugoga svjetskog rata izvozio u pedeset država, ostvarujući prodajne rekorde. Tvornica je nepovratno zaustavila strojeve 1999., što znači da je radila više od 180 godina. Na njezin rad danas podsjeća dimnjak tvorničke Energane. Najviši je u gradu, visok 83 metra.

Stanovnici Rijeke u svakodnevnom razgovoru Tvornicu nazivaju *Hartera*. Tako je nazivaju i stanovnici susjedne Grobničine, koji su u njoj radili u velikom broju, vrlo često i nekoliko obiteljskih naraštaja. Riječ *Hartera* dolazi od čakavske riječi *harta*, što znači papir.

Istražujemo

Što znamo o papiru?

Kako se odnosimo prema papiru?

Na mrežnim stranicama pronađimo odgovore na sljedeća pitanja:

- Što je papir?
- Od čega se pravi papir?
- Kako se reciklira papir?
- Zašto se reciklira papir?

Povjesna bilješka

Ljudevit Andrija Adamić

Jedna od važnijih ulica u gradu Rijeci je Adamićeva ulica. Saznajte tko je bio i čime se bavio Ljudevit Andrija Adamić.

Glazbena bilješka

Skupina entuzijasta pokrenula je 2005. *Hartera festival*. Svrha je te manifestacije da se prostor nekadašnje Tvornice papira namijeni kulturnim i javnim sadržajima. Festival se održava tijekom nekoliko noći u srpnju.

Ekološka točka

Papir odlažemo u kontejnere i kante plave boje (selektivno odvajanje otpada)

Sakupljanje starog papira

- Saznajte o rezultatima sudjelovanja u akciji sakupljanja starog papira koju organizira komunalno društvo *Metis* koje se bavi skupljanjem, reciklažom i trgovinom oстатaka i otpadaka.

Stvaralaštvo i papir

- Saznajte pojedinosti o likovnoj radionici na temu *Svijet papira* (v. Tvornica papira u Muzeju grada Rijeke) i pokušajte organizirati slične aktivnosti.

Pišemo

- Šetnja do kompleksa Hartere: promatramo i opisujemo zdanje: objektivno i subjektivno iznošenje događaja.
- Napuštena tvornica priповједa o davnim danima (slažemo priču na temelju stvarnih činjenica i mašte).
- Vijest o obilasku nekadašnje Tvornice papira.
- Zanimljiv susret i razgovor.
- *Hartera* živi u danima Festivala.

potaknuti motivima iz priče o *Harteri*:

Lijepa i opasna

Cesta na Preluku nije služila samo kao prometnica. Godinama je bila i sportsko borilište. Prva cestovna utrka na Preluku održana je 1946., a snage su odmjerili domaći vozači motocikala, za hrvatsko prvenstvo. Šest kilometara duga kružna staza uz more bila je najatraktivnija u Hrvatskoj. Zapela je za oko i stranim poklonicima brze vožnje. Međunarodna motociklistička utrka *Nagrada Jadrana* počela se redovito organizirati 1950. godine. Došlo ju je pratiti 30 tisuća gledatelja. Utrke na Preluku bile su gledateljima vrlo privlačne. Održavale su se ljeti pa su turisti dolazili do staze ravno s plaže. Mnogi Riječani hitali su do Preluka pješice da vide domaće i svjetske vozačke zvijezde. Godine 1952. došlo je 70 tisuća, a 1957. čak 100 tisuća gledatelja. Na ta vremena još podsjeća kamena tribina podignuta na Preluku uz dio ceste gdje su bile

Istražujemo

Na mrežnim stranicama pročitajte o Svjetskom prvenstvu u motociklizmu.

Na popisu staza na kojima su se održavale utrke Svjetskog prvenstva pronađite i Hrvatsku (Preluk i Grobnik) te ih usporedite s ostalima.

oznake za start i cilj utrke.

Natjecanja su 1960. prerasla u *Veliku nagradu Jadrana*. Tu se nagradu od 1969. započelo bodovati za svjetsko prvenstvo. Takvom rastu pomogla je Rafinerija nafte Rijeka koja je od 1953. preuzeila ulogu pokrovitelja utrke. Na Preluku su se održavala brzinska natjecanja automobila (npr. u *Formuli junior* i *Formuli 3*), motocikala (u raznim kategorijama, do najsnažnijih) te motocikala s prikolicom. Apsolutni rekord staze ostvario je vozač Giacomo Agostini jureći 1974. prosječnom brzinom od 157 kilometara na sat. Agostini je najuspješniji motociklist svih vremena.

Utrke su se održavale na Preluku do 1977. godine. Sve veće brzine na stazi povećale su i zahtjeve za sigurnošću vozača, kojima Preluk nije mogao udovoljiti. Staza je bila lijepa, ali puna oštih i opasnih zavoja. *Velika nagrada* sljedeće je godine preseljena na Automotodrom Grobnik, novi objekt posebno građen za tu vrstu sporta.

Automotodrom na Grobniku izgrađen je 1978. godine.

Jeste li čuli za jedinog Hrvata u svjetskoj motociklističkoj eliti? Na mrežnim stranicama možete pronaći članak o Igoru Eškinji.

Još jedna zanimljivost:

Na riječkome Korzu održava se i tradicionalni *rally oldtimera*. U čemu je vrijednost toga događaja?

Obilježavanje dana sigurnosti u prometu

Obavijestite se o nizu akcija kojima se želi podići svijest vozača i pješaka o ponašanju u prometu. S tim je u vezi i Nacionalni program sigurnosti cestovnog prometa RH 2011.–2020.

Saznajte više o:

- Danu ljubaznosti u prometu
- Europskom danu bez automobila
- Međunarodnome danu svjesnosti o opasnostima na željezničkim prijelazima
- Svjetskome danu sjećanja na žrtve prometa
- Što znate o akciji Motociklom u život?

Pišemo

potaknuti motivima iz tekstova o lijepim, ali opasnim auto-moto stazama i utrkama:

- Opis motocikla (neposredno promatranje odabranoga motocikla na kojem parkiralištu ili prigodom odlaska na Automotodrom na Grobniku; posredno promatranje motocikla na odabranoj fotografiji ili snimci).
- Portret motociklista (neposredna ili posredna stvarnost).
- Razgovor s motociklistom.
- Problemski članaka ili komentar: Lijepa, ali opasna vještina.
- Na kamenim tribinama u Preluku.

potaknuti sadržajima posjeta Automotodromu na Grobniku i stazi na Preluku:

- Vijest/izvješće o posjet.
- Zanimljiv susret i razgovor.
- Opisi mjesta (objektivno i subjektivno).

Kroz prozor - planina

Pogledamo li kroz prozor iz mnogih riječkih stanova, na zapadnoj strani Riječkoga zaljeva vidjet ćemo Učku.

Stariji Riječani znaju pogledati prema njezinu vrhu Vojaku, visokom 1401 metar, da bi odgonetnuli kakvo će biti vrijeme. Učka je mjesto nakupljanja oblaka koji putuju s mora prema unutrašnjosti kontinenta. Ti se oblaci zakače za planinske vrhove i izlju se. Zato na Učki ima tekuće vode, a padine su pune raslinja. Opatija, Lovran, Ika, Medveja i ostala mjesta u podnožju uvijek imaju vlage za rast brojnih biljnih vrsta.

Zahvaljujući dodiru mediteranske i kontinentalne klime, na Učki raste 1.200 biljnih vrsta. Među njima su neke rijetke i zaštićene. Učka je i dom 150 vrsta ptica i nekoliko rijetkih podzemnih životinja. U kanjonu Vela Draga na Učki priroda je stvorila kamene tornjeve visoke do stotinu metara. Kanjon je od 1963. zaštićeno područje. Godine 1999. proglašen je Park prirode Učka na površini od 160 četvornih kilometara.

Takvu Učku mnogi su odavno željeli upoznati.

Istražujemo

Znate li što je park prirode? Kada je i koji dio Učke proglašen Parkom prirode?

Saznajte o Učkarskom sajmu koji se početkom rujna održava u Parku prirode Učka.

Znate li što su endemične vrste biljaka?

Dvije endemične biljne vrste su učkin zvončić (*Campanula tommasiniana*), kojega nema drugdje u svijetu, i justinianov zvončić (*Campanula justiniana*). Na Učki raste i krški runolist (*Leontopodium alpinum var. krasense*).

Saznajte o ornitološkome kampu kod lokve Rovozne u južnom dijelu Učke. Posrijedi je prstenovanje rijetkih vrsta ptica koje borave na Učki.

Pretražite na mrežnim stranicama bogatu galeriju fotografija o svim sastavnicama Parka prirode Učka. Neka vam fotografije budu poticaj za odlazak u to prirodno carstvo te za samostalno fotografiranje, slikanje, pisanje...

*Klanjaju se meni dva morska otoka,
u čelo me ljubi sunce sa istoka.
A kad ono sjajno na počinak kreće,
od zlata mi krunu povrh glave meće,
i tad šapat ide s mora i dubrava:
Slava tebi, Učko, carice gizdava!*
(Vladimir Nazor)

Među njezinim su posjetiteljima bili u 19. stoljeću saski kralj Fridrik August II., rumunjski kralj Karlo I. i austrougarski car Franjo Josip. Među više od 40 kilometara šetališnih staza koje se vijugaju uz podnožje Učke ili prema visovima, mnoge potječu iz tih vremena.

Učka je rodno mjesto hrvatskoga planinarstva. Grupa hrvatskih planinara krenula se uspinjati na Učku 1852. godine. Vidikovac u obliku kamene kule na vrhu Vojaku izgradili su planinari 1911. da bi se uživalo u pogledu na Riječki zaljev, Istru i Gorski kotar. Učka je ujedno rodno mjesto hrvatskoga skijanja. Riječki sportski klub *Club alpino fiumano* organizirao je na njoj 1897. skijaško trčanje. Putnicima koji žure, Učka je samo prepreka na putu između riječkog područja i Istre. Stara cesta vodi preko njezinih visova, a od 1981. put je skraćen tunelom.

Slušamo, čitamo, pjevamo

Potražite pjesmu *Učka* Vladimira Nazora te je u cijelosti pročitajte.

Slušajte uglazbljene pjesme *Pod Učkun* (*Moja zemja*) Drage Gervaisa i *Učka gora* koju izvodi Elio Pisak. Možda ih znate i otpjevati.

Pronađite i pročitajte putopis Željka Poljaka u kojem autor prikazuje svoj pothvat – kako je prošao cijelim hrptom toga gorskog carstva od jednoga do drugoga kraja pješice.

Učka – omiljeno izletište

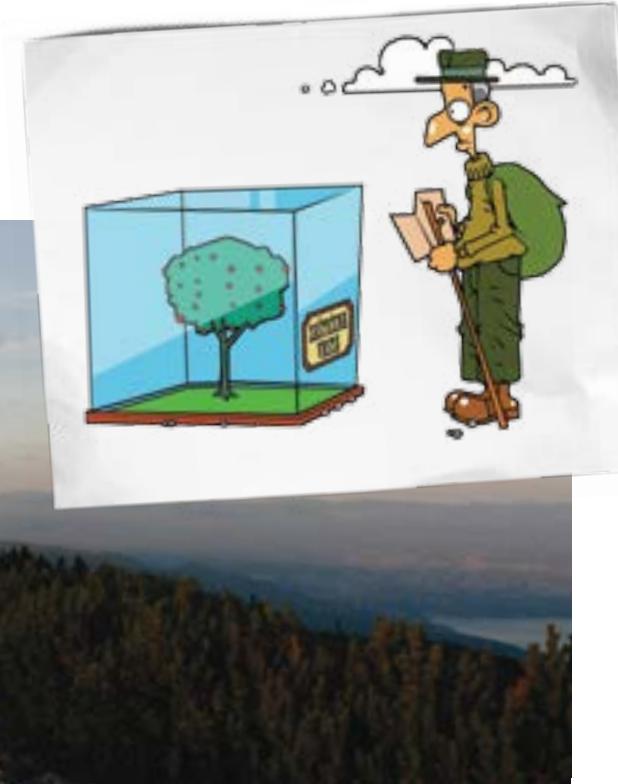
Podite na izlet u Park prirode Učka. Prije toga se obavijestite o poučnim stazama

i šetnicama kojima biste mogli prolaziti. Možda biste rado svratili do kojega planinarskog doma ili kuće za odmor. Potražite odredišta i raspitajte se o smještaju.

Podite u obližnje planinarsko društvo i raspitajte se o planinarskom pohodu na Učku.

Znate li pravila ponašanja planinara?

Pišemo

potaknuti motivima iz priče o Učki:

- Različiti opisi krajobraza, flore i faune (posredno, na temelju zapisa i fotografija).
- O životu planinara: vijesti, izvješća, članci, komentari...

potaknuti izletom u Park prirode Učka:

- Različiti opisi krajobraza, flore i faune (neposredno, na temelju doživljaja i promatranja).
- Putopis: Kuda smo prolazili i što smo susreli u Parku prirode Učka.
- Opis vanjskoga prostora: Pogled s vrha Učke – Zeleno obzorje.
- Opis unutarnjeg prostora: U planinarskome domu na Učki.
- Problemski članak: Život u gradu i život na planini.

Iz Rijeke do zvijezda

Astronomski centar Rijeka nalazi se iznad grada, na grebenu brda Sv. Križ. Smješten je unutar istoimenog parka čiji položaj i mir omogućuju Riječanima idealne uvjete za put u svemir pogledom. S visoka se grebena čini kako je nebo blizu, na dohvrat ruke. Pogled u noćno nebo s položaja iznad grada manje je narušen zračnim ili svjetlosnim onečišćenjem, pojavama tipičnim za gušće naseljene sredine. Centar je izgrađen na poticaj Akademskog astronomskog društva Rijeka koje djeluje od 1974. godine. Želju Društva da se izgradi zvjezdarnica, opremljena suvremenim instrumentima za promatranje i proučavanje nebeskih tijela te astronomskih pojava, Grad Rijeka ostvario je 2001. godine. Objekt je podignut u prenamijenjenoj vojnoj utvrdi iz Drugoga svjetskog rata.

Astronomski centar ima dva dijela, zvjezdarnicu i planetarij.

Zvjezdarnicu, namijenjenu izravnom promatranju nebeskih tijela, čine teleskop i pokretna kupola. Teleskop je opremljen kamerom, računalima i ostalom opremom. Iz zvjezdarnice se mogu promatrati Mjesec, Sunce, planeti

Istražujemo

Pretražite bogato opremljene mrežne stranice riječkog Akademskog astronomskog društva. Odaberite najzanimljivije sadržaje i to proučite.

Saznajte više o Sunčevu sustavu.

U nekim je školama organizirana izvannastavna djelatnost astronomija, čak i kao izborni predmet. Iz toga se područja organizira i državno natjecanje. Saznajte više o tome.

Osobita obilježavanja

Dan planeta Zemlje, 22. travnja

Svjetski dan Sunca, 3. svibnja

Međunarodni dan čovjekova leta u svemir, 12. travnja

Svjetski tjedan svemira, 4.-10. listopada

*Zvijezda da mi je biti,
i živjet kao zvijezda
negdje visoko, visoko.
Pa da netko za mene
brojeći zvijezde kaže:
Ono je moja zvijezda.*
(Josip Pupačić)

Sunčeva sustava, mala tijela u Sunčevu sustavu (kometi i asteroidi), bliže zvijezde, galaksije i ostali objekti. S tog je mjesta otkriveno nekoliko zvijezda.

Za razliku od zvjezdarnice koja nudi pogled u stvarni svemir, planetarij omogućuje susret sa slikom svemira. Planetarij je smješten u kružnom prostoru sa zaobljenim svodom, zahvaljujući kojemu je slika svemira posebno dojmljiva. Sjednemo li u gledalište, dobit ćemo osjećaj da se odljepljujemo od tla i lebdimo u svemirskom prostranstvu. Slika se projicira na svod pomoću digitalnog sustava s pet projektorâ. To je prvi takav planetarij u Hrvatskoj.

U njemu se može prikazati više od 118 tisuća zvijezda, uključujući našu zvijezdu Sunce i našu galaksiju Mlijeci put. Mogu se i simulirati letovi u svemir te slijetanja na razne nebeske objekte.

U Svjetskom tjednu svemira obiđite Astronomski centar na Sv. Križu.

Pišemo, crtamo, stvaramo

potaknuti motivima iz priče o riječkom Astronomskom centru:

- Organizirajte rad u skupinama. Na temelju podataka dobivenih istraživanjem tekstova o zvjezdarnici i planetariju, možete napraviti sljedeće:
- sastaviti obavijest o posjetu riječkoj zvjezdarnici i planetariju
- napraviti plakat
- različitim likovnim tehnikama ostvariti likovne radove s motivima svemira
- pripremiti pitanja za razgovor i anketu o sadržajima koje ste proučili, kao i o Astronomskom centru Rijeka.

potaknuti posjetom zvjezdarnici i planetariju:

- Nezaboravna večer u zvjezdarnici.
- Zanimljiv susret i razgovor.
- Doživljaj svemira u planetariju.
- Sastavljanje priče: Jedna osobita svemirska priča.
- Pogled na zvijezde potiče nas na pisanje pjesama.

Literatura

Arheologija Rijeke i okolice, Pomorski i povjesni muzej Hrvatskog primorja, Rijeka, 2000.

Arhitektura historicizma u Rijeci: 1845. – 1900., Moderna galerija Rijeka, 2002.

Arhitektura secesije u Rijeci: 1900-1925., Moderna galerija Rijeka, 1997.

Arte miracolosa: stoljeće fotografije u Rijeci, Izdavački centar Rijeka, 1995.

Canziani Jakšić, Theodor de, Moretto specialita fiumana – Morčić riječki specijalitet, Grafem, Rijeka, 2004.

Canziani Jakšić, Theodor de, Spomenička knjižnica i zbirka Mažuranić-Brlić-Ružić. Sušačka revija br. 49, Rijeka, 2005.

Cvijanović, Mišo, Đir po Korzu. VBZ, Zagreb, 2006.

Dmitrović, Saša, Riječki karneval, Gorin, Rijeka, 1995.

Đekić, Velid, Volite li Rijeku, VBZ, Zagreb, 2006.

Frančisković, Ivan, Veličke nagrade – Grobnik via Opatija, DP Tiskara, Rijeka, 2006.

Ekl, Vanda, Živa baština: studije i eseji, Izdavački centar Rijeka, 1994.

Gradska tržnica Rijeka: 1881 – 1981, Gradska tržnica, Rijeka, 1981.

Grgurić, Mladen, Riječke fontane i perila / Fontane e lavatoi di Fiume. Muzej grada Rijeke, 1997.

Grgurić, Mladen, Tvornica papira Rijeka, Muzej grada Rijeke, 2007.

Grgurić, Mladen, Riječke škale – Scalinate fiumane, Muzej grada Rijeke, 1999.

Ivančević, Nataša, Vila nadvojvode Josipa, Državni arhiv u Rijeci, 2001.

Kobler, Giovanni, Povijest Rijeke, Preluk, Opatija, 1995.

Lozzi Barković, Julija i Kos, Mirjana, Kvarnerska kupališna baština, Hrvatski muzej turizma i Državni arhiv u Rijeci, Opatija – Rijeka, 2009.

Lukežić, Irvin, Nebo nad Kvarnerom, Izdavački centar Rijeka, 2005.

Lukežić, Irvin, Malinari, Vjesnik PAR, br. 32, Rijeka, 1990.

Majer, Krasanka, Petar Puhmajer, Palača šećerane u Rijeci: konzervatorska i povjesna istraživanja / Il Palazzo dello zuccherificio di Fiume: ricerche storiche e di conservazione, Grad Rijeka i Hrvatski restauratorski zavod, Rijeka, 2008.

Matejčić, Radmila, Kako čitati grad, Adamić, Rijeka, 2007.

Moderna arhitektura Rijeke: arhitektura i urbanizam meduratne Rijeke 1918 – 1945, Moderna galerija Rijeka, 1996.

Mohorovičić Andrija, Utvrđeni gradovi i kašteli sjevernog Jadrana, Izdavački centar Rijeka, 1997.

Moranjak, Zlatko i Burburan, Ferrucio, Rijeka nogomet 1873 – 1948, Grafika Zambelli, Rijeka, 2006.

Nepokoj, Denis, Gradski toranj, Povijesni i pomorski muzej Hrvatskog primorja Rijeka, 2010.

Palinić, Nana, Crnković, Goran i Crnković, Nikola, 125 godina riječke željeznice, Državni arhiv u Rijeci, 1998.

Perović, Boris, Victoria - Primorje: prvih sto godina (1908. – 2008.). Športsko društvo Primorje '08, Rijeka, 2008.

Povijest Rijeke, Skupština općine i Izdavački centar Rijeka, 1988.

Rječina i Zvir – Regulacija i revitalizacija, Državni arhiv u Rijeci, 1999.

Simičević, Vedrana, Rijeka Baltazar-grad, Sušačka revija br. 69, Rijeka, 2010.

Smokvina, Miljenko, Rijeka na povijesnim fotografijama & riječka fotografska kronologija, Dušević & Kršovnik, Rijeka, 1997.

Stražićić, Nikola, Riječki izvori i vodotoci u vremenu prošlom i sadašnjem, Izdavački centar Rijeka, 1999.

Tarsatički principij: kasnoantičko vojno zapovjedništvo/ Principia at Tarsatica: late Roman military headquarters, Grad Rijeka i Hrvatski restauratorski zavod, Rijeka, 2009.

Toncinich, Erna, *Il Moretto Fiumano*, Edit, Rijeka, 2008.

Klen, Danilo, *Tvornica papira Rijeka*, Tvornica papira Rijeka, 1971.

Zbornik Rijeka, Matica hrvatska, Zagreb, 1954.

Žic, Igor, *Laval Nugent – posljednji Frankopan gospodar Trsata*, Centar društvenih djelatnosti mladih, Rijeka, 1992.

Žic, Igor, *Riječka gostoljubivost: hoteli, restorani, gostionice, kavane, kupališta*, Adamić, Rijeka, 2000.

